

Anne Fausto-Sterling
Τα πέντε φύλα

Anne Fausto-Sterling, «The Five Sexes: Why male and female are not enough», *The Sciences*, Νέα Υόρκη, 1993.

Anne Fausto-Sterling, «The Five Sexes, revisited», *The Sciences*, Νέα Υόρκη, 2000.

Ο πρόλογος της Pascale Molinier προέρχεται από την έκδοση στα γαλλικά του βιβλίου της Φάουστο-Στέρλινγκ, *Les cinq sexes: Pourquoi mâle et femelle ne sont pas suffisants*, Payot, Παρίσι, 2013.

Μετάφραση
Γιάγκος Κολιοπάνος

Φιλολογική επιμέλεια
Στέφανος Ρέγκας

Επιμέλεια έκδοσης
Ιλαν Μανουάχ

Τοποβόρος εκδόσεις εξαρχείων
www.topovoros.gr

Περιεχόμενα

5. Πρόλογος. Ένα κείμενο απελευθερωτικό της *Pascale Molinier*

26. Τα Πέντε Φύλα
της Anne Fausto-Sterling

42. Επιστροφή στα «Πέντε φύλα»
της Anne Fausto-Sterling

57. Μία επανανάγνωση των άρθρων «Τα πέντε φύλα» και «Επιστροφή στα πέντε φύλα» της Anne Fausto-Sterling
της Noémie Marignier

Ένα κείμενο απελευθερωτικό

της Pascale Molinier¹

Γιατί άραγε να υπάρχουν μόνο δύο φύλα; Κάποι@² αναγνώστ@ θα μπορούσαν να εκλάβουν ως λογική πλάνη το ερώτημα αυτό, αν δεν ήταν άρρηκτα συνδεδεμένο με τη μοίρα μίας κατηγορίας ανθρώπων που είχαν την ατυχία να γεννηθούν σ'έναν κόσμο όπου αποκαλούμε παρέκκλισην οτιδήποτε δεν είναι επακριβώς αρσενικό ή επακριβώς θηλυκό. Ερμαφρόδιτα ήταν ο ευρέως διαδεδομένος όρος για όσ@ αναδείχτηκαν τη δεκαετία του 1990 ως «μεσοφυλικά άτομα» (ίντερσεξ), χάρη στον αγώνα που έδωσαν κάποια από αυτά τα άτομα, τα οποία επιχείρησαν ν'αποτινάξουν τον ζυγό της εξουσίας που ασκούσαν γιατροί και ψυχολόγοι πάνω στο σώμα τους.³ Επομένως, Τα πέντε φύλα είναι πάνω απ'όλα ένα πολιτικό μανιφέστο που συνεισφέρει στην απελευθέρωση των σωμάτων από την «επίρεια του φύλου».⁴ Και ας μη γελιόμαστε, πέρα από τα ίντερσεξ σώματα, το συγκεκριμένο κείμενο αφορά όλα τα σώματα ανεξαιρέτως, μια και δεν διαφεύγουν της απανθρωπιάς

1. Καθηγήτρια Ψυχολογίας στο Πανεπιστήμιο Paris 13 Villetaneuse. Ο πρόλογός της, που επιλέξαμε να συμπεριλάβουμε στην παρούσα έκδοση, συνοδεύει τη γαλλική έκδοση των Πέντε φύλων (2013).

2. Επιλέξαμε στο συγκεκριμένο κείμενο να χρησιμοποιήσουμε τον συγκεκριμένο @ (αρκετά διαδομένο στα πλαίσια του διαδικτυακού λόγου), κατ'εμάς καινοτόμο και εν προκειμένω πιο δόκιμο τρόπο «ουδετεροποίησης» του γραμματικού φύλου, αντί για την πιο συνήθη μορφή «ος/π. κ.ο.κ.» που στην πραγματικότητα διαιωνίζει τη δυική αντίληψη του φύλου.

3. Cheryl Chase, *Hermaphrodites Speak!*, Intersex Society of North America, Rohnert Park (Καλιφόρνια), 1996.

4. Για να παραφέρασσομε τον τίτλο του βιβλίου της Ilana Lowy, *L'Emprise du genre*, La Dispute, Παρίσι, 2006.

που είναι εγγενής στη δυική κατηγοριοποίηση του φύλου.

Το δοκίμιο της Anne Fausto-Sterling, το οποίο της έφερε παγκόσμια αναγνώριση στο πεδίο των σπουδών φύλου, είναι διάσημο αλλά παράλληλα όχι και τόσο «φρέσκο». Γιατί λοιπόν να μεταφραστεί, είκοσι χρόνια μετά την πρώτη του έκδοση το 1993, ενώ μόλις κυκλοφόρησε στη Γαλλία ένα σημαντικό πόνημα της συγγραφέως που είχε αρχικά εκδοθεί το 2000;⁵ Ήταν λοιπόν απαραίτητο να προσφέρουμε στο αναγνωστικό κοινό ένα κείμενο κλασικό, σχεδόν μυθικό, και να το συνδεύσουμε από ένα άλλο δοκίμιο – «Επιστροφή στα πέντε φύλα» – όπου η Φάουστο-Στέρλινγκ εξηγείται εκ των υστέρων όσον αφορά στο πρότερο εγχείρημά της και τη λανθάνουσα ειρωνεία του, ενώ παράλληλα απαντά σε συγκεκριμένες κριτικές, ιδιαιτέρως σ' εκείνες που αφορούν στις επιπτώσεις που συνεπάγεται το έμφυλο μοντέλο της ως ένα «απείρως ευέλικτο συνεχές».

Αλλά το ενδιαφέρον και η επικαιρότητα του κειμένου της έγκεινται επίσης στον ριζοσπαστικό του χαρακτήρα. Μέσα από την ελλειπτική και προκλητική μορφή της, αυτή η «ουτοπία» παραμένει ένα ισχυρό μεθοδολογικό πρότυπο για την κατανόηση του πώς μία φεμινιστική σκέψη μπορεί να επιδράσει στην επιστήμη. Ασπαζόμενη τις «θεωρίες φεμινιστικής θέσης», η Φάουστο-Στέρλινγκ «αρνείται να διαχωρίσει τις γνώσεις από το ζήτημα του ποι@ παράγει αυτές τις γνώσεις και του πώς παράγονται».⁶

Στο πλαίσιο των περιπετειών των ίντερσεξ ατόμων, η

5. Anne Fausto-Sterling, *Sexing the Body. Gender Politics and the Construction of Sexuality*, Basic Books, Νέα Υόρκη, 2000. Η γαλλική μετάφραση στην οποία αναφέρεται η Μολινιέ: *Corps en tous genres. La dualité des sexes à l'épreuve de la science*, La Découverte/Institut Émilie du Châtelet, Παρίσι, 2012.

6. Vinciane Despret & Isabelle Stengers, *Les Faiseuses d'histoires. Que font les femmes à la pensée?*, Les Empêcheurs de penser en rond/La Découverte, Παρίσι, 2011, σ. 28.

βιολογία καὶ η ψυχολογία δεν είναι – και δεν θα είναι ποτέ – επιστήμες ουδέτερες, αντικειμενικές. Οι επιστήμες αυτές είναι «μαρκαρισμένες» από το φύλο και μαρκάρουν με τη σειρά τους, αν όχι με το καυτό σίδερο της αισχρότητας, τότε τουλάχιστον μέσω νυστεριού και ορμονών, σώματα που επιβάλλεται να «διορθωθούν» ώστε να γίνουν συμβατά με τη δυικότητα του φύλου. Τα «ούτε έτσι ούτε αλλιώς» και τα «και έτσι και αλλιώς» θα μεταμορφωθούν σε «μόνο έτσι» ή «μόνο αλλιώς» χωρίς να τους δοθεί καμία απολύτως εναλλακτική.

Αυτή η ιδιαίτερη υπόθεση, η οποία αφορά μία μειοψηφία ανθρώπων που τα έχει βάλει με όσα ειδικεύονται στην κατάστασή τους, αποτελεί μία διέξοδο προς μία ριζικά μετασχηματισμένη κατανόηση του συνόλου των επιστημών: καμία τους δεν είναι ουδέτερη. Οι Danielle Chabaud Rychter και Delphine Gardey έγραφαν πριν μερικά χρόνια ότι το να «έχεις επίγνωση του τοποθετημένου και προσωποποιημένου χαρακτήρα της πνευματικής εργασίας αποτελεί εχέγγυο αντικειμενικότητας πιο ισχυρό από τον μύθο μίας υπερβατικής αντικειμενικότητας βασισμένης στην απειρότητα του υποκειμένου και του αντικειμένου της γνώσης».⁷ Αντιθέτως, γνωρίζουμε πλέον πως όταν δεν είναι στην ουσία δηλωμένη, η θέση του επιστήμονα παραμένει παρ'όλα αυτά στο προσκήνιο. Πρόκειται για τη θέση των «καλλιεργημένων αντρών» για τους οποίους μιλούσε η Virginia Woolf στις «Τρεις Γκινέες», των κυρίων αυτών που θεμελίωσαν την ακαδημαϊκή γνώση με τον τρόπο που τους συνέφερε.

Θα μπορούσαμε ν' αναφέρουμε χιλιάδες παραδείγματα ανδροκεντρικών επιστημών.

Διαλέγω μία χαρακτηριστική εικονογράφηση: μία

7. Danielle Chabaud Rychter & Delphine Gardey, *L'Engendrement des choses. Des hommes, des femmes, des techniques*, Éditions des Archives contemporaines, Παρίσι, 2002, σ. 47.

«έξοδο με πιρόγες» του Claude Lévi-Strauss το 1936, αθέλπτα κωμική και ως εκ τούτου ιδιαίτερα διαφωτιστική όσον αφορά στα τυφλά σημεία του αρσενικού-ουδετέρου που έχει αναχθεί σε κανόνα. Ο σπουδαίος αυτός άντρας λέει: «Ολόκληρο το χωριό έφυγε την άλλη μέρα με καμιά τριανταριά πιρόγες, αφήνοντάς μας μόνους με τις γυναίκες και τα παιδιά μέσα σε σπίτια εγκαταλελειμμένα».⁸ Οι κοινωνικές διαστάσεις του φύλου κάνουν ακόμη και τα πιο καλλιεργημένα πνεύματα να ξεστομίζουν τις χειρότερες βλακείες· πέρα όμως από τη χαζομάρα υπάρχει κάτι πολύ πιο σοβαρό – είναι η απανθρωπιά συγκεκριμένων πρακτικών που απορρέουν από το σύστημα φύλου και που μάλιστα παρουσιάζονται σαν απόλυτα φυσικές.

Η διάκριση ανάμεσα σε βιολογικό και κοινωνικό φύλο

Εδώ και περίπου τριάντα χρόνια συνηθίζουμε να διακρίνουμε ανάμεσα σε βιολογικό (αρσενικό/θηλυκό) και κοινωνικό (αντρικό/γυναικείο) φύλο. Οι σχέσεις ανάμεσα στο πρώτο και το δεύτερο έχουν αποκτήσει θεωρητική υπόσταση με πλείστους τρόπους, αλλά όλα ξεκίνησαν από την ιδέα ότι το φύλο είναι ένα βιολογικό δεδομένο, ένα δεδομένο της φύσης, πρωταρχικό, αντικειμενικό, αδιαμφισβίτηπο. Σε τι χρησιμεύουν τα δύο φύλα; Στην αναπαραγωγή, σκεφτόμαστε αυθόρυμπα. Το φύλο γίνεται αντιληπτό ως μία φυσική κατηγορία, σαν κάτι που εννοείται. Το φύλο ορίζεται λοιπόν αντίστοιχα ως κοινωνικοπολιτιστική κατασκευή που καθορίζει τους ρόλους, τα χαρακτηριστικά, τις λειτουργίες και τη διανομή των δραστηριοτήτων ανάμεσα στα δύο φύλα. Θα μπορούσαμε να προσθέσουμε ότι το φύλο δεν περιγράφει απλώς τις κοινωνικές διαφοροποιίσεις, αλλά δικαιολογεί μία ιεραρχική σειρά όπου οι άντρες διαθέτουν περισσότερα προνόμια από τις γυναίκες, οι οποίες παραμένουν στενά συνδεδεμένες με τον αναπαραγωγικό τους ρόλο.

Ας πούμε, χάριν συντομίας, ότι το κοινωνικό φύλο έγινε σε πρώτη φάση κατανοπτό μέσα από μία αποδοχή περιγραφής των διαφορών ανάμεσα στους άντρες και τις γυναίκες. Η διάκριση ανάμεσα σε sex και gender, την οποία οφείλουμε στον λεξικό πλούτο της αγγλικής, πρωτοεμφανίστηκε στον χώρο των αμερικανών ψυχολόγων, όπου την εισήγαγε ο John Money, το 1955, για να διαχωρίσει το ανατομικό φύλο ενός παιδιού από την έμφυλη του ταυτότητα.⁹ Οι ψυχολόγοι έχουν καταδείξει

8. Όπως τόνισαν οι Claire Michard και Claudine Ribéry, και στη συνέχεια οι Martin Gestin και Nicole Claude-Mathieu, στο άρθρο «Claude Lévi-Strauss et (toujours) l'échange des femmes: analyses formelles, discours, réalités empiriques», στο σύγχρονα D. Chabaud-Rychter, V. Descoutures, A.-M. Devreux, E. Varikas (επιμ.), *Sous les sciences sociales, le genre*, La Découverte, Παρίσι, 2010, σ. 74.

9. Ilana Lowy, «Intersex et transsexualités: les technologies de la médecine et la séparation du sexe biologique du sexe social», *Les cahiers du genre*, τ. 34, 2003, σ. 81-104.

την ανεξαρτησία του κοινωνικού φύλου σε σχέση με το βιολογικό. Συγκεκριμένα ο Robert Stoller γράφει: «Μπορούμε να μιλάμε για αρσενικό ή θηλυκό φύλο, αλλά μπορούμε επίσης να μιλάμε για αρσενικότητα και θηλυκότητα χωρίς να συμπεριλαμβάνεται οτιδήποτε ανατομικό ή σωματικό. Έτσι, ενώ βιολογικό και κοινωνικό φύλο στην καθημερινή ζωή μοιάζουν σχεδόν συνώνυμα και αλλοπλένδεται, ένας από τους στόχους μου είναι να επιβεβαιώσω ότι τα δύο αυτά πεδία δεν βρίσκονται σε σχέση συμμετρίας, αλλά αντίθετα μπορούν ν' ακολουθήσουν τελείως ανεξάρτητες πορείες».¹⁰

Παρ' όλα αυτά, μέσα από μία κριτική ερμηνεία, το κοινωνικό φύλο αναπροσδιορίστηκε σε αρκετά σύντομο διάστημα ως κινητήριος μοχλός μίας φεμινιστικής ανάγνωσης αυτών των διαφορών. Αντίστοιχα, η κοινωνιολόγος Christine Delphy προτείνει τον εξής ορισμό: «Το κοινωνικό φύλο είναι μία έννοια που περιέχει τα τρία στοιχεία του κοινωνικού συστήματος φύλου: πρώτον, το κοινωνικό και αυθαίρετο περιεχόμενο των διαφορών ανάμεσα στα δύο φύλα, δεύτερον έναν ενικό αριθμό, το φύλο και όχι τα φύλα ώστε να στοχαζόμαστε την ίδια την αρχή της κατάτμησης, τρίτον μία έννοια ιεραρχίας που μας δίνει τη δυνατότητα ν' αναθεωρήσουμε τις σχέσεις ανάμεσα στα δύο μέρη».¹¹

Συνεπώς, μιλώντας για κοινωνικό φύλο στον ενικό, τονίζουμε την αρχή της κατάτμησης αντί για τα κατατυμένα μέρη. Κάνουμε λοιπόν την ακόλουθη υπόθεση, ότι κάτι που είναι αυθαίρετα κατατυμένο θα μπορούσε να κατατυθεί με τελείως διαφορετικό τρόπο και θα μπορούσαμε επομένως να εξουδετερώσουμε το φύλο μέ-

χρι να εξαφανιστεί τελείως. Υπάρχει όμως και μία πολιτική χρήση της έκφρασης στον πληθυντικό -τα (κοινωνικά) φύλα (όπως στη γαλλική μετάφραση του βιβλίου της Φάουστο-Στέρλινγκ, *Corps en tous genres*)-, ώστε να διαδίδεται η ιδέα ότι υπάρχουν ήδη ή ότι θα μπορούσαν να υπάρχουν άλλες ρυθμίσεις από αυτές που έχουν επιβάλει οι δυικές νόρμες του φύλου. Η ποικιλία των φύλων προσδίδει άρα μία ορατότητα άνευ προγομένου στα διαφορετικά σώματα, στην πολλαπλότητα των σεξουαλικοτήτων και στις υποκουλτούρες που ιδρύονται στα περιθώρια και μέσω της αμφισβήτησης του κατεστημένου. Πρόκειται για τη στρατηγική *queer*, προσφιλή σ' εκείνη που υιοθετεί η Φάουστο-Στέρλινγκ στα Πέντε φύλα, σύμφωνα με την οποία το σύστημα βιολογικού/κοινωνικού φύλου θα μπορούσε να διαλυθεί μέσω του πολλαπλασιασμού των κατηγοριών.

Υπάρχουν λοιπόν ποικίλες χρήσεις, συναγωνιστικές και ενίστε ανταγωνιστικές, της διάκρισης ανάμεσα σε βιολογικό και κοινωνικό φύλο. Υπό μία κομφορμιστική οπτική, σύμφωνα με την οποία τα κοινωνικά φύλα υποτίθεται ότι είναι οι πολιτιστικές μεταφράσεις των βιολογικών, οι ιεραρχίες και οι διαχωρισμοί ανάμεσα σε άντρες και γυναίκες, είτε εκφράζονται με όρους ισχύος/ασθενείας-δύναμης/αδυναμίας είτε με όρους αυτονομίας/εξάρτησης, αναφέρονται σε μία τάξη δίθεν φυσική, όπου τα ελαττώματα που αποδίδονται στις γυναίκες όπως και οι περιορισμοί που επιβάλλονται στις πράξεις τους δικαιολογούνται γενικώς στο όνομα της αναπαραγωγής και της μητρικής λειτουργίας. Λέμε για παράδειγμα ότι οι γυναίκες είναι φτιαγμένες για να δουλεύουν σε νηπιαγωγεία ή με άτομα τρίτης πλικίας, αλλά ότι τα επαγγέλματα που περιλαμβάνουν σωματική δύναμη ή δουλειά στην ύπαιθρο, καθώς και οι θέσεις εξουσίας, δεν τους ταιριάζουν.

10. Robert J. Stoller, *Sex and Gender: On the Development of Masculinity and Femininity*, Science House, Νέα Υόρκη, 1968.

11. Christine Delphy, *L'Ennemi principal. 2: Penser le genre*, Syllepse, Παρίσι, 1998.

Μέσα από φεμινιστικές οπτικές που θα μπορούσαμε ν' αποκαλέσουμε δομικές, το κοινωνικό φύλο συλλαμβάνεται αντίθετα ως μία κοινωνική δομή ταυτόχρονα ιδεατή και υλική, η οποία πραγματοποιεί και δικαιολογεί την υποταγή του μισού της ανθρωπότητας. Αυτό που έχει σημασία είναι λοιπόν να ξεσκεπάσουμε αυτήν την αυθαιρεσία και κατάχρηση εξουσίας, καθώς και τους βασικούς ενορχηστρωτές της καταπίεσης των γυναικών, είτε πρόκειται για τις οικογενειακές δομές, τη σεξουαλικότητα, την εργασία ή τις διάφορες μορφές εξουσίας. Συνεπώς, ο υλικός φεμινισμός δίνει ιδιαίτερη έμφαση στους «βαρείς» καθορισμούς του έμφυλου διαχωρισμού της εργασίας τόσο στο οικογενειακό και οικιακό πεδίο όσο και σ' εκείνο της μισθωτής εργασίας, καθώς και στην απαξίωση των δραστηριοτήτων που αποδίδονται κατά πρώτο λόγο στις γυναίκες.¹²

Μέσα σ' έναν τόσο πολύπλοκο και διεπιστημονικό προβληματισμό, η άσκηση της κατασκευής αντικειμένων και θεωριών μοιάζει με ζογκλερικό κόλπο. Είναι δύσκολο να μη μας ξεφύγει ένα από τα μπαλάκια. Η επιμονή στο κοινωνικό φύλο συνεπάγεται το ρίσκο ν' αμελήσουμε το βιολογικό, δηλαδή τα σώματα, αυτά τα «αντικείμενα που πιάνουν χώρο» για να το πούμε όπως ο Hélène Rouch.¹³ Λόγω του πολλαπλασιασμού σεξουαλικών κατηγοριών και κοινωνικών φύλων, η θεωρία queer,¹⁴ η οποία εισήχθη στη δεκαετία του 1990

12. Danièle Kergoat, *Se battre, disent-elles...*, La Dispute, Παρίσι, 2012.

13. Hélène Rouch, *Les Corps, ces objets encombrants. Contribution à la critique féministe des sciences*, Éditions iXe, Donnemarie-Dontilly, 2010.

14. Ο όρος «queer» αποτελεί μία ομοφυλική προσθολή που ανασηματοδοτήθηκε με θετικό τρόπο από το κίνημα ΛΟΑΤΚΙ+ (ακρωνύμιο που σημαίνει «λεσβίες, ομοφυλόφιλοι, ομοφιλοφίλοι/ες, τρανς, κουνή, ίντερσεξ»). Ο όρος queer περιλαμβάνει επίσης και θεωρητικά έργα όπως αυτό, στις Ηνωμένες Πολιτείες, της Judith Butler και της Teresa de Lauretis. Στη Γαλλία, η Marie-Hélène Bourcier είναι η βασική εκπρόσωπος του «κινήματος» με συγγράματα όπως *Queer Zone 1* και *Queer Zone 2*.

εστιάζοντας κυρίως σε σεξουαλικές πολιτικές, κατηγορήθηκε ότι «αποδραματοποιεί τον προβληματισμό των φύλων» και αποφεύγει τις πιο μαζικές διαστάσεις της εκμετάλλευσης και της καταπίεσης. Σίγουρα ο διάλογος είναι έντονος και έχει μέλλον μπροστά του.

Η Ανν Φάουστο-Στέρλινγκ είναι βιολόγος, μας υπενθυμίζει κατ' αρχάς ότι είμαστε σώματα μαρκαρισμένα από το φύλο. Τα πέντε φύλα δραματοποιούν τη δυικότητα των φύλων, αμφισβιτώντας τη λυσιτέλεια των τραυματισμών και των ακρωτηριασμών που επιβλήθηκαν στα ίντερσεξ άτομα για να «διορθωθεί» ότι δεν μπορεί παρά να φαίνεται σαν ανωμαλία του συστήματος των δύο φύλων. Το σώμα επιστρέφει λοιπόν στο προσκήνιο, πιάνοντας όσο ποτέ άλλοτε «χώρο». Η τεράστιας σημασίας συνεισφορά των φεμινιστών βιολόγων ήταν ότι ακριβώς αμφισβίτησαν όχι την πραγματικότητα, αλλά τη φυσικότητα των σωμάτων.¹⁵ Συνεπώς, ολόκληρο το έργο της Φάουστο-Στέρλινγκ δείχνει σε ποιον βαθμό τα σώματα αποτελούν μέρος μίας αδιάσπαστης διαδικασίας φύσης/πολιτισμού ή βιολογικού/κοινωνικού φύλου. Η πλάγια κάθετος («/») είναι εξάλλου περιττή στην προκειμένη περίπτωση. Η παρομοίωση με τη λωρίδα του Μέμπιους την οποία χρησιμοποιεί στην αρχή του *Corps en tous genres* είναι πολύ πιο δόκιμη, εφόσον περιγράφει μία διαδικασία όπου είμαστε σαν ένα μυρμήγκι που περπατά πάνω στην επιφάνεια της φύσης ή του βιολογικού φύλου και ξαφνικά βρίσκεται πάνω σ' εκείνη του πολιτισμού και του κοινωνικού φύλου. *Natureculture*, θα έλεγε η Donna Haraway, επίσης βιολόγος.¹⁶

15. Αναφέρω χαρακτηριστικά το έργο, στη Γαλλία, των Hélène Rouch, Ilana Lowy, Joelle Wiels, Evelyne Peyre και, στις Ηνωμένες Πολιτείες, αυτό των Evelyn Fox Keller και Sandra Harding.

16. Donna Haraway, *The Companion Species Manifesto: Dogs, People and Significant*

Το ότι το σώμα είναι κατασκευασμένο μέσα από μία βιοψυχοπολιτιστική διαδικασία δεν σημαίνει ότι δεν είναι πραγματικό ή υλικό, αλλά ότι δεν υπάρχει μία φυσική κατάσταση που θα μπορούσε να γίνει αντιληπτή εκτός κοινωνίας: ζούμε σ'έναν έμφυλο κόσμο όπου συνεχώς γινόμαστε αντικείμενο ανάγνωσης και ερμηνείας μέσα από κατηγορίες φύλου. Έτσι εμφανίζόμαστε στ@ ομοί@ μας, γυμνά βρέφο που στη θέα των γεννητικών μας οργάνων μάς αναθέτουν αυτόματα ένα φύλο... εκτός από ιδιάζουσες περιπτώσεις όπου δεν ξέρουμε ακριβώς τι παίζει: μεγάλη κλειτορίδα; μικρό πέος; Μ' αυτήν την ταξινομική αμηχανία ξεκινούν τα προβλήματα για τους εν λόγω ανθρώπους, με πρώτο το «πάγωμα» της προσωπικής τους κατάστασης. Με το που η ανατομία ανταποκρίνεται με αμφιλεγόμενο τρόπο στο πρόσταγμα ταξινόμησης, αμέσως προκαλείται βλάβη και σε συμβολικό επίπεδο. Κι όμως, όπως μας λέει η Φάουστο-Στέρλινγκ, είναι δυνατόν και εξαιρετικά σκόπιμο να σκεφτόμαστε διαφορετικά.

«Η 'βιολογική πραγματικότητα' έχει νόημα μόνο ερμηνεύμενο μέσα στο σύστημα αναπαραστάσεων της εκάστοτε κοινωνίας.»¹⁷ Αυτό είναι το νόημα της περιφημης φράσης: «το κοινωνικό φύλο προηγείται του βιολογικού». Ή, αν προτιμάτε, το κοινωνικό φύλο ως θέση ή ώς επιστήμη προηγείται του βιολογικού, όντας αντικείμενο που κατασκευάζεται από και μέσα στο σύστημα φύλου. Το βιβλίο του Thomas Laqueur με τίτλο *Κατασκευάζοντας το φύλο*, το οποίο έδειχνε με ποιον τρόπο το θηλυκό φύλο είχε σε πρώτη φάση, πριν τον 18^ο αιώνα, γίνει αντιληπτό ώς ένα αρσενικό φύλο πρωτόγονο ή εκφυλισμένο, προτού οριστεί μέσα από μία

ριζική διαφοροποίηση, έπαιξε ρόλο προκατόχου όσον αφορά στην κατανόηση της ιστορικότητας του φύλου. Ο Λακέρ έδειχνε επίσης ότι η έμφαση στη διαφορά των φύλων, παρ' ότι προηγουμένως επιμέναμε στις ομοιότητές τους (μέσα βέβαια από μία οπτική ιεραρχίας), κατέσπεσε αφόρητη τη σύγχυση ανάμεσα στα φύλα.¹⁸

Μέσα σ' αυτό το σύστημα αναπαραστάσεων, τα ίντερσεξ σώματα εμφανίζονται σαν «αστοχήματα», που αντιπροσωπεύουν είτε «ατυχήματα της εξέλιξης» είτε «ενδιάμεσες περιπτώσεις», για να χρησιμοποιούσουμε τον όρο της ψυχαναλύτριας Colette Chiland, η οποία ασπάστηκε με τη σειρά της στη Γαλλία τις κανονιστικές θέσεις των βορειοαμερικανών Τζον Μόνι και Ρόμπερτ Στόλλερ. Σχολιάζοντας τη διάσημη φράση της Simone de Beauvoir: «Γυναίκα δεν γεννιέσαι, γίνεσαι», η Σιλόν γράφει χαρακτηριστικά: «Γεννιόμαστε αρσενικά ή θηλυκά (ή ίντερσεξ), γινόμαστε άντρες ή γυναίκες.»

Ο βράχος της ταυτότητας φύλου, ένας ακλόνητος ψυχολογικός μύθος

Η σωματική ακεραιότητα των ίντερσεξ ατόμων θυσιάστηκε στον βαθμό της ταυτότητας φύλου, που με τη σειρά της μπόρεσε να γίνει αντικείμενο στοχασμού μόνο από τη στιγμή που «η διαφορά των φύλων» απέκτησε θεωρητική υπόσταση σαν μία επιστημονική πραγματικότητα. Είναι φανερό λοιπόν ότι η ψυχολογία έπαιξε καίριο ρόλο στην υπόθεση. Ο Μόνι ενδιαφέρθηκε για τα ίντερσεξ άτομα, ενώ ο Στόλλερ επικέντρωσε το περιεχόμενο του βιβλίου του στην ψυχοθεραπεία μικρών αγοριών που τους αρέσει να φορούν γυναικεία ρούχα και κοσμήματα (κατά κανόνα αυτά της μπτέρας τους).

Otherness, University of Chicago Press, Σικάγο, 2003.

17. Hélène Rouch, *Les Corps, ces objets encombrants*, ó.n.

18. Τόμας Λακέρ, *Κατασκευάζοντας το φύλο*, Αθήνα, Πολύτροπον, 2003 [1992].

Μεγαλώνοντας, τα παιδιά αυτά θα γίνονταν άραγε διεμφυλικά; αναρωτιέται ο Στόλλερ. Μία πρώιμη ψυχοθεραπευτική αγωγή μπορεί να τα ξαναβάλει στον ίσιο δρόμο; Όπως μπορούμε να διαπιστώσουμε, το κοινωνικό φύλο στην ψυχολογία δεν είναι απλά μία περιγραφική έννοια, αλλά λειτουργεί κυρίως ως κανονιστική έννοια, εργαλείο για την πειθάρχηση σωμάτων και ψυχών, εφόσον αυτό το χάσμα ή αυτή η διάκριση, από τη στιγμή που θ' ανιχνευθούν, επιβάλλεται να εξουδετερωθούν με όλα τα διαθέσιμα μέσα της ορμονοθεραπείας, των χειρουργικών επεμβάσεων και της ψυχοθεραπείας. Με άλλα λόγια, ενώ οι ψυχολόγοι δύλωσαν ότι το «κοινωνικό και το βιολογικό φύλο μπορούσαν ν' ακολουθήσουν εντελώς διακριτές πορείες», έσπευσαν να προσθέσουν ότι αυτή η δυνατότητα δεν ήταν συνάμα κάτι το επιθυμπτό.

Δεν θα μπορούσε κανείς να είναι ταυτόχρονα άντρας και γυναίκα και δεν θα μπορούσαμε να φανταστούμε άλλες παραμέτρους ή δυνατότητες πέρα από το αυτός ή το αυτή χωρίς να σπείρουμε τον πανικό και την αγωνία στους γονείς των ίντερσεξ παιδιών. Κοντολογίς, υποτίθεται ότι δεν μπορούμε να παρέχουμε κατάλληλη φροντίδα σ' ένα παιδί και να εγγυηθούμε τη σωστή του ανάπτυξη παρά μόνο αν αυτό είναι ξεκάθαρα αναγνωρισμένο σαν κορίτσι ή αγόρι. Αυτό υποτίθεται ότι ισχύει για τους γονείς και για τον κοινωνικό περίγυρο, δηλαδή τους συγγενείς, τους γείτονες, το σχολείο, ολόκληρο το περιβάλλον του παιδιού... Από την άλλη, τα παιδιά υποτίθεται ότι αναπτύσσουν πολύ νωρίς μία πυρηνική ταυτότητα φύλου. Το συναίσθημα του να είσαι κορίτσι ή αγόρι υποτίθεται ότι είναι μεταβλητό, αλλά μέχρι ενός σημείου (δεκαοκτώ μήνες, σύμφωνα με τον Μόνι), πριν παγιωθεί σε πρώιμο στάδιο ώστε να μην μπορεί πλέον να μεταβληθεί χωρίς σοβαρό κίνδυνο για τη νοντική

του υγεία. Οποιαδήποτε πρωτογενής ή δευτερογενής μεταβολή της ταυτότητας φύλου υποτίθεται ότι θα βιώνεται σαν «σεισμός ταυτότητας», όπου το υποκείμενο διατρέχει τον κίνδυνο καταστροφής. Με άλλα λόγια, τα άτομα υποτίθεται ότι δεν μπορούν ν' αποκτήσουν μία συνεκτική ταυτότητα παρά μόνο μέσω μίας σαφούς και οριστικής αντιστοίχισής τους σ' ένα και μοναδικό φύλο.

Είναι πλέον πασίγνωστο ότι τα βιώματα πολλών ίντερσεξ ατόμων (και ακόμη και των γιατρών τους) έχουν διαψεύσει την αποδοχή της παγιότητας του φύλου, μια και τα άτομα αυτά μαρτυρούν την προσαρμοστικότητά τους σε ύστερες μεταβολές της ταυτότητας φύλου, κατά κύριο λόγο στη διάρκεια της εφηβείας, όπως στο μυθιστόρημα *Middlesex* του Jeffrey Eugenides, όπου το μικρό κορίτσι της αρχής γίνεται άντρας μετά την εφηβεία.¹⁹ Οι ίντερσεξ ακτιβιστ@ και οι φεμινιστ@ έχουν ασκήσει ευρεία κριτική στον Μόνι και στους συναδέλφους του οι οποίοι, στοχεύοντας σε μία τέλεια ευθυγράμμιση του κοινωνικού με το βιολογικό φύλο, συνιστούσαν σωματικούς ακρωτηριασμούς, ενθαρρύνοντας ταυτόχρονα στερεοτυπικές συμπεριφορές στα κορίτσια (κατανόση) και στα αγόρια (αγάπη για τον αθλητισμό), ενώ επίσης θεωρούσαν ύποπτες όλες τις συμπεριφορές, σεξουαλικές και μη, των ίντερσεξ υπό αγωγή που παρέκκλιναν από αυτές τις νόρμες.

Αυτό που παραμένει απίστευτο σ' αυτήν την ψυχολογική θεωρία είναι ότι προσδίδει μεγαλύτερη ευελιξία στο σώμα απ' ό,τι στην ψυχή. Δεν ζητάμε από την ψυχή να τα βρει με το σώμα, το δικό μας ή των παιδιών μας, ως έχει, (δηλαδή πάνω-κάτω ιδανικό). Η υποπτεύομαστε μάλιστα ότι είναι ανίκανη για κάτι τέτοιο. Κι εφόσον οι

19. Τζέφρι Ευγενίδης, *Middlesex: Ανάμεσα στα δύο φύλα*, μτφρ. Άννα Παπασταύρου, Libro, Αθήνα, 2003.

γονείς υποτίθεται ότι δεν θα μπορούσαν ν' αγαπήσουν αυτό το αταύτιστο παιδί, απαιτούμε αντίθετα από το σώμα να διαμορφωθεί σύμφωνα με τις νόρμες που διαχειρίζονται την υποτιθέμενα ιδανική κατασκευή της ψυχής. Αυτό το ιδανικό μοντέλο είναι αυτό των ταυτοπότων φύλου, των οποίων την εγγραφή σ' ένα ιεραρχικό σύστημα που ευνοεί ξεκάθαρα το αρσενικό, οι ψυχολόγοι παριστάνουν ότι αγνοούν, ενώ την ίδια στιγμή τονίζουν τη σημασία των διαφορών. Για να βοηθήσουν τους γονείς να πειστούν ότι υπάρχουν μόνο δύο φύλα, και ότι επομένως πρέπει να καταφύγουν στις χειρουργικές επεμβάσεις και στην ορμονοθεραπεία για να διορθώσουν το σώμα των παιδιών τους, οι γιατροί κατασκευάζουν έναν μύθο, σύμφωνα με τον οποίο η «μεσοσφυλικότητα» αποτελεί μία ανωμαλία που προστέθηκε στο «αληθινό φύλο» του παιδιού και που πρέπει να διορθωθεί ή ν' αφαιρεθεί.

Άρνηση της διαφοράς των φύλων ή αποκάλυψη της κατασκευής της;

Τα κριτήρια γι' αυτήν την ορθοπεδία του φύλου είναι κι αυτά τουλάχιστον απίστευτα. Τα αρσενικά ή θηλυκά σώματα κατηγοριοποιούνται με τη σειρά τους ανάλογα με τον ρόλο τους στην αναπαραγωγή. Κι εφόσον χρειάζεται βιολογικό υλικό και από τα δύο φύλα για την παραγωγή νέας ζωής, ορισμένα άτομα, βασιζόμενα σ' αυτό το αδιαμφισβίτη πιο βιολογικό γεγονός, θα μπορούσαν να θεωρήσουν δικαίωμά τους να κατηγορίσουν τη Φάουστο-Στέρλινγκ ότι είναι τρελή. Ισχυριζόμενη την ύπαρξη πέντε φύλων, δεν αρνείται τη διαφορά ανάμεσα στα φύλα που θεωρείται ο βάση του ορισμού της ανθρωπινότητας:

Κατηγοριοποιούμε λοιπόν ένα νεογέννητο με βάση τον υποτιθέμενο συνδέσμο ανάμεσα στα εμφανή γεννητικά όργανα που διαθέτει στη γέννηση και τον ρόλο που το άτομο θα διαδραματίσει όταν ενηλικιωθεί σε σχέση με την αναπαραγωγή. Το να γίνει το νεογέννητο αυτό μία μέρα πατέρας ή μπτέρα αποτελεί ένα είδος προφητείας. Στην πραγματικότητα, το φύλο ανατίθεται με βάση τη θέα των σωμάτων και όχι με βάση την επιβεβαιωμένη γνώση των μελλοντικών τους αναπαραγωγικών ικανοτήτων. Παρ' όλα αυτά, στην ενήλικη ζωή δεν δημιουργούμε καινούριες κατηγορίες για να ταξινομίσουμε τα υπογόνιμα άτομα. Εφόσον η θηλυκή ταυτότητα είναι πιο στενά συνδεδεμένη με τη μπτρότητα, μία υπογόνιμη γυναίκα θεωρείται σαφώς λιγότερο γυναίκα και σε ορισμένες κοινωνίες μπορεί να πέσει θύμα βαριάς κακομεταχείρισης· όμως αυτό το υποδεέστερο μοντέλο δεν αποβάλλεται από την κατηγορία γυναίκα. Εξάλλου, στα πλαίσια της διόρθωσης των ίντερσεξ σωμάτων, το

κριτήριο της γονιμότητας δεν είναι σημαντικό.

Όσον αφορά στα ίντερσεξ άτομα που κατηγοριοποιούνται ως γυναίκες, δεν είναι η βιολογική μπρότητα που τις ορίζει ως γυναίκες, κάτι που συνάδει με την υπεροχή της ταυτότητας φύλου. Οι ίντερσεξ γυναίκες που προκύπτουν στείρες μπορούν κάλλιστα να υιοθετήσουν, και να γνωρίσουν τη μπρότητα στις ψυχολογικές της διαστάσεις, όπως τους λένε οι ψυχολόγοι. Δεν είναι λοιπόν ο Φάουστο-Στέρλινγκ που διαχωρίζει αυθαίρετα - για να μην πούμε τρελά-τα φύλα από τον ρόλο τους στην αναπαραγωγή. Όταν ανακοινώνει πέντε φύλα ή περισσότερα, χωρίς ν' ασχολείται με τον σύνδεσμο που θεωρούμε ότι θα έπρεπε να καθιερώνεται με φυσικό τρόπο ανάμεσα στα φύλα και στην αναπαραγωγή, αδιαφορώντας για το αν τα φύλα αυτά είναι γόνιμα ή όχι, αυτό που κάνει είναι απλά ν' απορρίπτει με αυθάδεια ότι επιτελείται ήδη από τις συνήθεις κατηγοριοποίησεις μας. Το γεγονός ότι στα ίντερσεξ άτομα ανατίθενται κατηγορίες φύλου που συνδέονται, όχι με την αναπαραγωγή, αλλά με την ταυτότητα φύλου, δηλαδή με μία καθαρά κοινωνική κατασκευή, μειώνει ακριβώς την ασυναρτησία της αντιστοίχιστής τους μ'ένα φύλο διαφορετικό από τα δύο φύλα που έχει καθιερώσει ο σεξουαλικός διμορφισμός. Γιατί όχι ένα φύλο (πέντε φύλα, χίλια φύλα...), αν αυτό δεν σχετίζεται με την αναπαραγωγική λειτουργία των υπογόνιμων αντρών και γυναικών;

Τα σεξουαλικά όργανα, το πέος, η κλειτορίδα, το στήθος, ο κόλπος, εμπλέκονται στη σεξουαλικότητα όπου αποτελούν ερωτογενείς ζώνες ιδιαίτερα προνομιούχες (παρ' ότι μπορούμε να χύσουμε και με το μεγάλο δάχτυλο του ποδιού) όποιος κι αν είναι ο τύπος της σεξουαλικότητας. Στη διορθωτική χειρουργική των γεννητικών οργάνων των ίντερσεξ, το κριτήριο της από-

λαυσης δεν είναι πρωταρχικό. Κι ας μικραίνουν οι κλειτορίδες, κι ας κατασκευάζονται αδιάτροποι κόλποι, κι ας πολλαπλασιάζονται οι ιατρικές εξετάσεις σε σημείο που κάποιες ίντερσεξ γυναίκες που παραπονούνται για ψυχρότητα λένε ότι διατηρούν μία «γυναικολογική σχέση» με τα γεννητικά τους όργανα,²⁰ σημασία έχει το εξής: μία γυναίκα πρέπει να διαθέτει μία μικρή κλειτορίδα κι έναν κόλπο, ακόμη κι αν δεν της χρησιμεύουν σε τίποτα, ή ακόμη χειρότερα: ακόμη κι αν γίνονται η αιτία χρόνιων πόνων και σεξουαλικών δυσλειτουργιών.

Το τρελό είναι ότι με βάση ένα πραγματικό σώμα, με την ανατομική και βιολογική μοναδικότητα που το διακρίνει, δημιουργούμε την παρωδία ενός έμφυλου σώματος, ενός σώματος «ως εάν». Θυσιάσαμε τη σεξουαλική απόλαυση και ευεξία στον βωμό μίας βιτρίνας, επιβάλλαμε τα δεινά πολλαπλών εγχειρίσεων, επιχειρήσαμε να διαμορφώσουμε συμπεριφορές μέσα σ'ένα πλέγμα στερεοτύπων και όλα αυτά στο όνομα του καλού των παιδιών - κι αυτό είναι το πιο συγκλονιστικό στη βιαστήτη της διαδικασίας διόρθωσης - για τα οποία οι ψυχολογοί, με επικεφαλής τον Τζον Μόνι, το μόνο που επιθυμούσαν ήταν να τα κάνουν ευτυχισμένα. Για τον σκοπό αυτό, δεν οραματίζονταν άλλες ταυτότητες φύλου εκτός από την αρσενική και τη θηλυκή με την πιο συντηρητική και στερεότυπη έννοια. Η επιτυχία τους ξεχαριτίστων συν τοις άλλοις από μία απαρέγκλιτη προσκόλληση στην ετεροφυλοφιλία και τη θεωρούσαν πλήρη όταν τα υπόκειμενα, έχοντας ενπλικιωθεί, παντρευόντουσαν και έκαναν οικογένεια.

Η κατάσταση των ίντερσεξ λειτουργεί σαν μεγεθυντικός φακός που αποκαλύπτει την κανονιστικότητα των

20. Bl. Mélanie Jacquot, «Comment penser la clinique de l'intersexuation ?», Champ psy, t. 85 («Ce que le genre fait à la psychanalyse»), 2010, σ. 107-123.

ψυχολόγων και τον ρόλο τους ως προασπιστών της πατριαρχικής τάξης, τον οποίο ορισμένοι έπαιξαν και παίζουν ακόμη. Με ποιο τίμημα για τα υποκείμενα, τη μοναδικότητά τους, την ελευθερία τους, την πρόσβασή τους στην απόλαυση; Έχει ειπωθεί για τον κουπρά αποκοδομητισμό ότι προσπαθεί στην ουσία ν' απειλήσει την ίδια την κατασήμανση των σεξουαλικών κατηγοριών και ότι έφερε τη μη διαφοροποίηση και την αταξία φύλου. Η σύγχυση (των γενεών για παράδειγμα, μέσω της αιμοριξίας) δεν περίμενε το κίνημα ΛΟΑΤ για να παρεισφρύσει στις οικογένειες και η αύξηση της μη διαφοροποίησης προς το παρόν δεν υπάρχει παρά μόνο υπό τη φαντασιακή μορφή καταστροφικών προγνώσεων. Δείχνοντας το πραγματικό τίμημα που πληρώνουν άνθρωποι οι οποίοι δεν χωρούν στις σεξουαλικές κατηγορίες, το έργο της Ανν Φάουστο-Στέρλινγκ φανερώνει επίσης το τίμημα που πληρώνουμε όλ@, συμπεριλαμβανομένων των δεινών που προκαλούμε οι ίδι@ στο σώμα μας: για να φαίνεται νέο, γραμμωμένο, λευκό, όμορφο... Το σώμα δεν μένει ποτέ ως έχει, τα κοινωνικά φύλα σωματοποιούνται. Ας πάρουμε για παράδειγμα το σώμα των γυναικών που τους τραβάμε τον λαιμό, τους σφίγγουμε τη μέση με κορσέδες, τους μικραίνουμε τα πόδια, τους φουσκώνουμε το στήθος, τα οπίσθια και τα χείλη με σιλικόνη, τους ακρωτηριάζουμε ή τους αφαιρούμε την κλειτορίδα. Ο κατάλογος των τραυματισμών και ακρωτηριασμών που τους έχουμε επιβάλει, για να διορθώσουμε τις υποτιθέμενες ατέλειες τους, είναι μακρύς.

«Ιντερσεξ άτομα» ή «διαταραχή της σεξουαλικής ανάπτυξης»;

Το φύλο δεν είναι ούτε αιώνιο ούτε αμετάβλητο, στον βαθμό που «φτιάχνεται» μέσα σε δίκτυα αλληλεπιδράσεων ανάμεσα σε ερευνητ@, χρήστ@ και ακτιβιστ@, ή «օρθολογικές κοινότητες», όπως θα έλεγε η Φάουστο-Στέρλινγκ. Γ' αυτόν ακριβώς τον λόγο, επειδή τα βιολογικά γεγονότα αποτελούν κοινωνικο-ιστορικές κατασκευές, μπορούμε να κάνουμε υπερβάσεις, προτείνοντας πέντε ή χίλια φύλα... Αυτή η «πρόκληση», για να χρησιμοποιήσουμε τον ίδιο τον όρο της Φάουστο-Στέρλινγκ, έχει το τεράστιο πρόσον να ξεσκεπάζει τις ιατρικές ή ψυχολογικές πρακτικές που ταυτόχρονα απορρέουν από το κοινωνικό σύστημα φύλου και το διαιωνίζουν.

Υπάρχουν όμως και άλλες, πιο πρόσφατες στάσεις που αμφισβητούν την ίδια ότι το να θεωρούμε τη «μεσοφυλικότητα» συστατική ιδιότητα μίας ταυτότητας αποτελεί απαραίτητα πλεονέκτημα. Η Ellen Feder εξετάζει τις απορριπτικές αντιδράσεις των ίντερσεξ ακτιβιστ@ στην πρόταση, το 2006, του Ομίλου Ευρωπαίων και Αμερικανών Ενδοκρινολόγων, στην έκφραση «διαταραχές ανάπτυξης φύλου» που θεωρούν ότι τ@ παθολογοποιεί και τ@ στιγματίζει.²¹ Μέσα από μία φουκουική ανάλυση των σχέσεων ανάμεσα σε έξουσία και αντίσταση, η Φέντερ επισημαίνει ότι οι ακτιβιστ@, όπως και οι γιατροί τους οποίους κατακρίνουν, δίνουν έμφαση στα ζητήματα φύλου και στα γεννητικά όργανα, εις βάρος, όπως λέει, των συχνά σοβαρών προβλημάτων υγείας που αντιμετωπίζουν τα συγκεκριμένα άτομα.

21. Ellen K. Feder, «Imperatives of Normality. From 'Intersex' to 'Disorders of Sex Development」, *GLQ*, τ. 15 (2), 2009, σ. 225-247.

Ανησυχώντας υπερβολικά για το φύλο και την ταυτότητα, καταλήγουμε ν' αμελούμε τα ζητήματα που έχουν να κάνουν με την υγεία. Προκειμένου να θέσουμε τέλος στο καθεστώς εξαίρεσης των ίντερσεξ ατόμων, η Φέντερ προτείνει να μην απορρίπτουμε απαραίτητα τον ιατρικό όρο της «διαταραχής», διότι ευνοεί την πρόσβαση στην ιατρική φροντίδα των ατόμων που την έχουν ανάγκη, αλλά αντίθετα να περάσουμε από την έννοια μίας «διαταραχής διαφορετικής από τις άλλες» σ' εκείνη μίας «διαταραχής όπως πολλές άλλες». Αυτό ισόδυναμεί με το να μη θαμπωνόμαστε από το γεγονός ότι πρόκειται για μία διαταραχή που επηρεάζει το εμφανές φύλο και με την αναγνωρίζουμε ότι αυτό το θάμπωμα, όπως και η διεκδίκηση ταυτότητας που το αντιμάχεται, είναι και αυτά μαρκαρισμένα από το φύλο.

Αυτή η σχετικοποίηση της διάκρισης ανάμεσα σε βιολογικό και κοινωνικό φύλο είναι συμβατή με την έξιδο από το μοντέλο του συνεχούς που κυριαρχεί στα «Πέντε φύλα» και που η Φάουστο-Στέρλινγκ αντικαθιστά, στο «Επιστροφή στα πέντε φύλα», μ' ένα πολυδιάστατο μοντέλο όπου ο σεξουαλικός διμορφισμός δεν αποτελεί πλέον βασικό κριτήριο. Το γεγονός παραμένει ότι για ν' αγγίξουμε αυτήν την καινούρια ουτοπία, η οποία συνδυάζει τη σχετικοποίηση του χάσματος βιολογικού/κοινωνικού φύλου και της ποικιλότητας των γεννητικών φαινομένων με την έγνοια για τις ασθένειες που συνοδεύουν μερικές φορές κάποιες μορφές «μεσοφυλικότητας», είναι απαραίτητα τα εξής: η άνευ προηγουμένου ορατότητα των ίντερσεξ χάρη στον αγώνα διεκδίκησης της ταυτότητάς τους, η στήριξη θεωρητικών κειμένων όπως Τα πέντε φύλα, καθώς και μία ριζική μεταβολή των σχέσεων «γυνώση/εξουσίας» ανάμεσα στα γιατρούς και στα σωματεία ασθενών που έχουν αναπτυχθεί από τη δεκαετία του 1980 με τον αγώνα

ενάντια στον ίο HIV.

Υπάρχει ακόμη και σήμερα ένα μεγάλο κενό που πρέπει να καλυφθεί ανάμεσα στην ακόμα συχνή προσφυγή σε ακρωτηριαστικές πρακτικές της αισθητικής χειρουργικής γεννητικών οργάνων και τον λόγο χειραφέτησης που θεωρεί ότι οι εναλλαγές στην όψη των γεννητικών οργάνων δεν απαιτούν συστηματικά χειρουργική επέμβαση. Η κλινική ψυχολογία και η ψυχανάλυση εξακολουθούν να εξαρτώνται εν μέρει από ένα μοντέλο που πρεσβεύει τη διαφορά των φύλων ως θεμέλιο της ανθρωπότητας και της κοινωνίας. Με βάση αυτήν τη διαφορά, είναι δύσκολο να ξεφύγουμε από τη θεώρηση του ίντερσεξ σώματος ως παραμορφωμένου και από τη θεώρηση ότι μία λανθασμένη αναγνώριση του υποκειμένου θα επιφέρει αναπόφευκτα τη ναρκισσιστική του κατάρρευση. Ορισμένες έρευνες υπογραμμίζουν μολαταύτα ότι στην πραγματικότητα τα ίντερσεξ άτομα υποφέρουν πολύ περισσότερο από την προβολή των κατηγοριών παραμόρφωσης και ανωμαλίας εκ μέρους των γιατρών και των γονιών (που είναι επιπρεασμένοι από τη ίδια γιατρούς), παρά από τον κοινωνικό στιγματισμό με την ευρεία έννοια, από τον οποίο γιατροί και γονείς ισχυρίζονται ότι τα προστατεύουν. Δεν έχουν όλοι κάνει τη διαδρομή από τη διεκδίκηση ταυτότητας μέχρι τη σχετικοποίηση της «μεσοφυλικότητας» ως μίας διαταραχής όπως πολλές άλλες. Γι' αυτό ένα τέτοιο βιβλίο είναι επίκαιρο.

Τα Πέντε Φύλα Γιατί το αρσενικό και το θηλυκό δεν επαρκούν

Το 1843, ο Levi Suydam, ένας εικοσιτριάχρονος κάτοικος του Σαλίσμπερι, Κονέκτικατ ζήτησε από το δημοτικό συμβούλιο ν' ασκήσει το εκλογικό του δικαίωμα ως ψηφοφόρος της παράταξης των Ουίγων σε μία εξαιρετικά αμφιλεγόμενη εκλογική διαδικασία. Το αίτημά του προκάλεσε έναν ορυμαγδό ενστάσεων από το κόμμα της αντιπολίτευσης, για λόγους που πρέπει να είναι σπάνιοι στην ιστορία της αμερικάνικης δημοκρατίας: ειπώθηκε ότι ο Σουίνταμ ήταν περισσότερο θηλυκό από αρσενικό και επομένως (ογδόντα περίπου χρόνια πριν το δικαίωμα ψήφου επεκταθεί στις γυναίκες) δεν του επιτρεπόταν να πλησιάσει την κάλπη. Για να λυθεί η διαφωνία ένας γιατρός, ονόματι William James Barry, κλήθηκε να εξετάσει τον Σουίνταμ. Και, προφανώς αφού διαπίστωσε την ύπαρξη φαλλού, ο καλός γιατρός δήλωσε ότι ο πιθανός ψηφοφόρος είναι άντρας. Με τον Σουίνταμ στο πλευρό τους, οι Ουίγοι κέρδισαν τις εκλογές με διαφορά μίας ψήφου.

Η διάγνωση του Μπάρι απεδείχθη μολαταύτα κάπως βιαστική. Μέσα σε λίγες μέρες ανακάλυψε ότι, παρά τον φαλλό, ο Σουίνταμ είχε τακτική εμμυνόρροπη και διέθετε κολπικό άνοιγμα. Τόσο η εμφάνισή του/της και οι νοντικές του/της προδιαθέσεις ήταν πιο περιπλοκες από όσο είχε εξαρχής υποπτευθεί ο Μπάρι. Είχε στενούς ώμους και φαρδιά λεκάνη και ένιωθε συχνά σεξουαλική επιθυμία για γυναίκες. Οι «θηλυκές τάσεις» του Σουίνταμ, όπως «η αγάπη του για εύθυμα χρώματα και ακριβά υφάσματα τα οποία σύγκρινε και συνέλεγε, και η απέχθειά του προς τη σωματική εργασία, σε συνδυασμό με την ανικανότητά του να την εξασκεί,

είχε παραπρήθει από πολλούς», έγραψε αργότερα ο Μπάρι. Δεν είναι ξεκάθαρο αν ο Σουίνταμ έχασε ή διατήρησε την ψήφο του ή αν το αποτέλεσμα των εκλογών ανετράπη.

Ο δυτικός πολιτισμός υπορετεί με βαθιά αφοσίωση την ιδέα ότι υπάρχουν μόνο δύο φύλα. Ακόμη και η γλώσσα αρνείται άλλες πιθανότητες: επομένως, για να γράψω για τη Λέβι Σουίνταμ χρειάστηκε να εφεύρω συμβάσεις -ο/ν και του/της- ώστε ν' αναφερθώ σε κάποι@ που δεν είναι ξεκάθαρα ούτε αρσενικό ούτε θηλυκό ή που είναι ίσως και τα δύο φύλα ταυτόχρονα. Από νομικής άποψης, εξάλλου, κάθε ενήλικ@ είναι είτε άντρας είτε γυναίκα, και ο διαφορά δεν είναι βεβαίως ασήμαντη. Για τ@ Σουίνταμ σήμαινε τη χειραφέτηση: σήμερα σημαίνει να είσαι διαθέσιμ@ για στρατιωτική θητεία ή απαλλαγμέν@ από αυτήν, καθώς και να υπόκεισαι, με διάφορους τρόπους, σε ορισμένους νόμους που αφορούν τον γάμο, την οικογένεια και την ανθρώπινη οικειότητα. Σε πολλά μέρη των Ηνωμένων Πολιτειών, για παράδειγμα, δύο άνθρωποι νόμιμα καταγεγραμμένοι ως άρρενες δεν μπορούν να έχουν σεξουαλικές σχέσεις χωρίς να παραβιάζουν θεσπίσματα που απαγορεύουν τον σοδομισμό.

Παρ' ότι όμως το κράτος και το νομικό σύστημα έχουν συμφέρον να διατηρούν ένα δυικό σεξουαλικό σύστημα, στην πραγματικότητα αψηφούν τη φύση. Μια και από βιολογικής άποψης, υπάρχουν πολλές διαβαθμίσεις ανάμεσα στο θηλυκό και το αρσενικό· και ανάλογα με τις αποφάσεις που θα πάρουμε, μπορούμε να ισχυριστούμε ότι κατά μήκος αυτού του φάσματος συναντούμε τουλάχιστον πέντε φύλα -και ίσως ακόμη παραπάνω.

Εδώ και κάποιον καιρό, ιατρικ@ ερευνητ@ έχουν αναγνωρίσει την έννοια του ίντερσεξ σώματος. Όμως η

συμβατική ιατρική βιβλιογραφία χρησιμοποεί τον όρο ίντερσεξ ως έννοια-ομπρέλλα που καλύπτει τις τρεις βασικές υποομάδες που περιέχουν συνδυασμούς αρσενικών και θηλυκών χαρακτηριστικών: τα υποτιθέμενα αληθινά ερμαφρόδιτα, τα οποία αποκαλώ «herms» και που διαθέτουν έναν όρχι και μία ωθήκη (τα αγγεία που παράγουν σπέρμα και ωρία, ή γονάδες); τα αρσενικά ψευδοερμαφρόδιτα (τα «merts»), που έχουν όρχεις και κάποια στοιχεία των θηλυκών γεννητικών οργάνων αλλά καθόλου ωθήκες: τέλος, τα θηλυκά ψευδοερμαφρόδιτα (τα «ferms»), που έχουν ωθήκες και κάποια στοιχεία των αρσενικών γεννητικών αλλά καθόλου όρχεις. Η καθεμία από αυτές τις κατηγορίες είναι από μόνη της περίπλοκη: το ποσοστό αρσενικών και θηλυκών χαρακτηριστικών, για παράδειγμα, μπορεί να ποικίλλει τρομερά ανάμεσα στα μέλη της ίδιας υποομάδας. Επιπλέον, οι εσωτερικές ζωές των ατόμων της κάθε υποομάδας -οι ειδικές ανάγκες και τα προβλήματά τους, αλλά και ό,τι τα έλκει και τα απωθεί- έχουν μείνει ανεξερεύνητες από την επιστήμη. Άλλα βασιζόμενη σε ό,τι γνωρίζω γι' αυτά, εισηγούμαι ότι ο καθένας από τους τρεις τύπους ίντερσεξ, δηλαδή herm, mert και fern, αξίζει δικαιωματικά να θεωρείται επιπλέον φύλο. Πράγματι, θα ισχυριστώ περαιτέρω ότι το φύλο αποτελεί ένα πελώριο, απείρως ευέλικτο συνεχές που αψηφά τα όρια ακόμη και πέντε κατηγοριών.

Δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι είναι εξαιρετικά δύσκολο να υπολογίσουμε τη συχνότητα της μεσοφυλικότητας, ακόμη πιο δύσκολο δε τη συχνότητα του καθενός από τα τρία επιπλέον φύλα: δεν είναι το είδος της πληροφορίας που παρέχει κανείς όταν κάνει π.χ. αίτηση για δουλειά. Ο ψυχολόγος Τζον Μόνι του Πανεπιστημίου Τζονς Χόπκινς, ειδικός στη μελέτη των εκ γενετής ελαττωμάτων των γεννητικών οργάνων, ισχυρί-

ζεται ότι τα ίντερσεξ-άτομα μπορεί ν' αντιπροσωπεύουν έως 4% των γεννήσεων. Όπως επισημαίνω στους φοιτητές μου στο Πανεπιστήμιο Μπράουν, αν ισχύει κάτι τέτοιο, σε μία μερίδα φοιτητών της τάξεως των 6.000, σημαίνει ότι πιθανόν να υπάρχουν μέχρι 240 ίντερσεξ άτομα στην πανεπιστημιούπολη - αρκετά ώστε να σχηματίσουν ένα είδος μειονοτικής φατρίας.

Στην πραγματικότητα όμως, λίγη@ τέτοια@ φοιτητ@ θα καταφέρναν να μουν στο Μπράουν έχοντας γεννητικές ποικιλομορφίες τέτοιου είδους. Πρόσφατες εξελίξεις στη σωματική και χειρουργική τεχνολογία επιτρέπουν πλέον στ@ γιατρούς να προλαμβάνουν τα περισσότερα ίντερσεξ άτομα τη στιγμή της γέννας. Σχεδόν αμέσως αυτά τα παιδιά μπαίνουν σε πρόγραμμα ορμονικής και χειρουργικής διαχείρισης ώστε να μπορούν να γλιστρούν αθόρυβα μέσα στην κοινωνία ως «φυσιολογικά» ετεροφυλόφιλα αρσενικά ή θηλυκά. Τονίζω ότι το κίνητρο δεν είναι σε καμία περίπτωση συνωμοσιολογικό. Οι στόχοι αυτής της πολιτικής είναι αυθεντικά ανθρωπιστικοί, αντικατοπτρίζοντας την επιθυμία οι άνθρωποι να μπορούν να «προσαρμόζονται» στην κοινωνία, τόσο σωματικά όσο και ψυχολογικά. Στην ιατρική κοινότητα, παρ' όλα αυτά, οι υποθέσεις που κρύβονται πίσω από αυτήν την επιθυμία - ότι υπάρχουν μόνο δύο φύλα, ότι μόνο η ετεροφυλοφιλία είναι φυσιολογική, ότι υπάρχει ένα και μοναδικό αληθινό μοντέλο ψυχολογικής υγείας - δεν έχουν στην ουσία υποστεί καμία επανεξέταση.

Η λέξη ερμαφρόδιτο βγαίνει από τα ελληνικά ονόματα Ερμής - γνωστός μεταξύ άλλων ως αγγελιοφόρος των Θεών, προστάτης της μουσικής και των ποιμένων, και ρυθμιστής των ονείρων - και Αφροδίτη - θεά του έρωτα και της ομορφιάς. Σύμφωνα με την ελληνική μυθολογία, οι δύο αυτοί θεοί ήταν γονείς του Ερμα-

φρόδιτου, ο οποίος σε πλικία δεκαπέντε ετών έγινε μισός αρσενικός και μισός θηλυκός, όταν το σώμα του αναμείχθηκε μ' εκείνο μίας νύμφης που είχε ερωτευτεί. Σε κάποια αληθινά ερμαφρόδιτα, ο όρχις και η ωθήκη αναπτύσσονται ξεχωριστά αλλά αμφίπλευρα· σε άλλα, αναπτύσσονται μαζί μέσα στο ίδιο όργανο, σχηματίζοντας έναν ωο-όρχι. Αρκετά συχνά, τουλάχιστον δύο από τις γονάδες λειτουργούν αρκετά καλά, παράγοντας είτε σε περιματοζωάρια είτε ωάρια, καθώς και ικανοποιητικά επίπεδα ορμονών φύλου -ανδρογύνα ή οιστρογόνα. Παρ' ότι στη θεωρία ένα αληθινό ερμαφρόδιτο μπορεί να γίνει και πατέρας και μπτέρα ενός παιδιού, στην πράξη οι κατάλληλοι αγωγοί και δίαιυλοι δεν είναι ρυθμισμένοι έτσι ώστε το σπέρμα και το ωάριο να μπορούν να συναντηθούν.

Σε αντίθεση με τα αληθινά ερμαφρόδιτα, τα ψευδοερμαφρόδιτα διαθέτουν δύο γονάδες του ίδιου είδους καθώς και τη συνήθη αρσενική (XY) και θηλυκή (XX) χρωμοσωματική σύσταση. Όμως τα εξωτερικά γεννητικά όργανα και τα δευτερεύοντα χαρακτηριστικά φύλου δεν ταιριάζουν με τα χρωμοσώματά τους. Έτσι, τα *ferms* έχουν όρχεις και χρωμοσώματα XY, αλλά διαθέτουν επίσης κόλπο και κλειτορίδα, και στην εφηβεία συχνά αναπτύσσουν στήθος. Παρ' όλα αυτά, δεν εμπνορροούν. Τα *ferms* έχουν ωθήκες, δύο χρωμοσώματα X και ενίστε μίτρα, αλλά διαθέτουν επίσης, τουλάχιστον εν μέρει, αρσενικά γεννητικά όργανα. Χωρίς ιατρική παρέμβαση μπορούν ν' αποκτήσουν γενειάδα, βαριά φωνή και πέος ενήλικου μεγέθους.

Κανένα σχήμα ταξινόμησης δεν μπορεί παρά μόνο να υποδεικνύει την ποικιλία της σεξουαλικής ανατομίας που συναντούμε στην κλινική πράξη. Το 1969, για παράδειγμα, δύο Γάλλοι ερευνητές, ο Paul Guinet της Ενδοκρινικής Κλινικής της Λυόν και ο Jacques Decourt

της Ενδοκρινικής Κλινικής του Παρισιού, περιέγραψαν 98 περιπτώσεις αληθινού ερμαφροδιτισμού -δηλαδή άτομα που διαδέθησαν και όρχεις και ωθήκες- μόνο με βάση τα εξωτερικά γεννητικά όργανα και τους αντίστοιχους αγωγούς. Σε μερικές περιπτώσεις, τα άτομα εμφάνιζαν ιδιαίτερα θηλυκή ανάπτυξη. Είχαν ξεχωριστά ανοίγματα για τον κόλπο και την ουράνθρα, μία σχισμή αιδοιού με μεγάλα και μικρά κολπικά χείλη, και στην εφηβεία ανέπτυσσαν στήθος και συνήθως άρχιζαν να εμμηνορροούν. Η υπερμεγέθης και σεξουαλικά ευερέθιστη κλειτορίδα, που ενίστε απειλούσε να γίνει πέος, τα εξωθούσε όμως ν' αναζητήσουν ιατρική βοήθεια. Μέλη μίας άλλης ομάδας είχαν επίσης στήθος, θηλυκό σωματότυπο και εμμηνόρροπση. Άλλα τα χείλη τους ήταν τουλάχιστον εν μέρει ενωμένα, σχηματίζοντας ένα ημιτελές όσχεο. Ο φαλλός [εν προκειμένω ένας εμβρυολογικός όρος που δηλώνει τη δομή από την οποία στη διάρκεια της συνήθους ανάπτυξης θα σχηματιστεί είτε μία κλειτορίδα είτε ένα πέος] είχε μήκος από 1.5 μέχρι 2.8 ίντσες· παρ' όλα αυτά, τα άτομα ουρούσαν μέσω μίας ουράνθρας που άνοιγε μέσα ή κοντά στον κόλπο.

Η μακράν συχνότερη μορφή αληθινού ερμαφρόδιτου που συνάντησαν οι Γκινέ και Ντεκούρ -σε ποσοστό 55%- είχε πιο αρσενική εμφάνιση. Στα άτομα αυτά η ουράνθρα περνά μέσα ή κοντά από τον φαλλό, ο οποίος μοιάζει περισσότερο με πέος παρά με κλειτορίδα. Αν υπάρχει αίμα περιόδου, αυτό εξέρχεται στη διάρκεια της ούρησης. Παρά όμως τη σχετικά αρσενική εμφάνιση των γεννητικών οργάνων, στην εφηβεία εμφανίζονται στήθη. Είναι πιθανόν ότι ένα δείγμα μεγαλύτερο από τα 98 υποτιθέμενα αληθινά ερμαφρόδιτα θα απέδιδε ακόμη μεγαλύτερες αντιθέσεις και λεπτές αποχρώσεις. Αρκεί να πούμε ότι οι παραλλαγές είναι τόσο διαφορετικές που μόνο μετά από εξερευνητική χειρουργική

επέμβαση είναι δυνατόν να γνωρίζουμε ποια μέρη υπάρχουν και με ποιον τρόπο εφάπτονται.

Οι εμβρυολογικές καταβολές των ανθρώπινων ερμαφρόδιτων αντιστοιχούν ξεκάθαρα σε ό,τι ξέρουμε για την αρσενική και θηλυκή σεξουαλική ανάπτυξη. Η εμβρυονική γονάδα διαλέγει συνήθως σε πρώιμο στάδιο της ανάπτυξης ν' ακολουθήσει είτε ένα αρσενικό είτε ένα θηλυκό μονοπάτι· για τον ω-όρχι όμως, αυτήν την επιλογή είναι συγκεχυμένη. Ο εμβρυονικός φαλλός τις περισσότερες φορές καταλήγει ως κλειτορίδα ή πέος, αλλά η ύπαρξη ενδιάμεσων καταστάσεων δεν εκπλήσσει τα εμβρυολόγους. Υπάρχουν επίσης ουρο-γεννητικά οιδήματα στο έμβρυο που συνήθως είτε παραμένουν ανοιχτά και μετασχηματίζονται σε κολπικά χείλη είτε συγχωνεύονται και σχηματίζουν ένα όσχεο. Κάποια ερμαφρόδιτα όμως αμφιταλατεύονται όσον αφορά στην επιλογή του ανοίγματος ή κλεισίματος. Τέλος, όλα τα έμβρυα θηλαστικών διαθέτουν δομές που μπορούν να σχηματίσουν θηλυκή μήτρα και σάλπιγγες, καθώς και δομές που μπορούν να γίνουν μέρος του συστήματος μεταφοράς του αρσενικού σπέρματος. Κατά κανόνα, το σύνολο αυτών των πρωταρχικών γεννητικών οργάνων, είτε είναι αρσενικό είτε θηλυκό, εκφυλίζεται και οι υπολειπόμενες δομές επιτελούν ένα μέλλον «κατάλληλου φύλου». Στα ερμαφρόδιτα και τα δύο σύνολα οργάνων αναπτύσσονται σε διαφορετικούς βαθμούς.

Η «μεσοσφυλικότητα» αποτελεί στην πραγματικότητα παλιά ιστορία. Τα ερμαφρόδιτα, για παράδειγμα, συχνά εμφανίζονται σε ιστορίες για την απαρχή της ανθρωπότητας. Παλιοί μελετητές της Βίβλου πίστευαν ότι στην αρχή της ζωής του ο Αδάμ ήταν ερμαφρόδιτο που αργότερα χωρίστηκε σε δύο άτομα –ένα αρσενικό και ένα θηλυκό– μετά το προπατορικό αμάρτημα. Σύμφωνα με τον Πλάτωνα κάποτε υπήρχαν τρία φύλα –αρσενικό,

θηλυκό και ερμαφρόδιτο– αλλά το τρίτο φύλο με τον καιρό εξαφανίστηκε.

Τόσο το Ταλμούδ όσο και η Τοσέφτα, τα βιβλία του εβραϊκού νόμου, περιέχουν εκτενείς κανονισμούς για άτομα μεικτού φύλου. Η Τοσέφτα απαγορεύει ρητά στα ερμαφρόδιτα να κληρονομούν την περιουσία των πατεράδων τους (όπως και στις θυγατέρες), ν' απομονώνονται με γυναίκες (όπως και στους υιούς) ή να ξυρίζονται (όπως και στους άντρες). Όταν τα ερμαφρόδιτα εμμηνορροούν πρέπει ν' απομονώνονται από τους άντρες (όπως οι γυναίκες). Δεν έχουν τα προσόντα να υπορετούν ως μάρτυρες ή ιερείς (όπως οι γυναίκες), αλλά οι νόμοι της παιδεραστίας ισχύουν και γ' αυτά.

Στην Ευρώπη στα τέλη του Μεσαίωνα πρόεκυψε ένα πρότυπο που, κατά μία έννοια, εξακολουθεί να ισχύει σήμερα: τα ερμαφρόδιτα υποχρεώθηκαν να επιλέξουν έναν καθιερωμένο ρόλο φύλου και να τον ακολουθήσουν. Η ποινή για την υπέρβασή του ήταν συχνά ο θάνατος. Έτσι, τον 17ο αιώνα, ένα ερμαφρόδιτο από τη Σκωτία που ζούσε σαν γυναίκα θάφτηκε ζωντανό αφού κατέστησε έγκυο την κόρη του κυρίου του.

Όσον αφορά στα ζητήματα κληρονομιάς, νομιμότητας, πατρότητας, διαδοχής τίτλων και δυνατότητας εξάσκησης συγκεκριμένων επαγγελμάτων, τα σύγχρονα αγγλοσαξονικά νομικά συστήματα απαιτούν τα νεογέννητα να εγγράφονται είτε ως αρσενικά είτε ως θηλυκά. Στις Ηνωμένες Πολιτείες σήμερα ο καθορισμός του φύλου ρυθμίζεται από πολιτειακούς νόμους. Στο Ιλινόι επιτρέπεται οι ενήλικες ν' αλλάζουν το φύλο που είναι γραμμένο στο πιστοποιητικό γέννησης αν πιστοποιηθεί από γιατρό η πραγματοποίηση κατάλληλης χειρουργικής επέμβασης. Η Ιατρική Ακαδημία της Νέας Υόρκης έχει όμως αντίθετη άποψη. Παρά τις χειρουργικές μεταβολές των εξωτερικών γεννητικών οργάνων, το 1966

η Ακαδημία ισχυρίστηκε ότι το χρωμοσωματικό φύλο παραμένει το ίδιο. Σύμφωνα μ' αυτό το μέτρο, η επιθυμία ενός ατόμου ν' αποκρύψει το αρχικό του φύλο δεν μπορεί να υπερισχύσει του κοινού συμφέροντος για την προστασία ενάντια στην εξαπάτηση.

Κατά τη διάρκεια του αιώνα μας, η ιατρική κοινότητα ολοκλήρωσε το έργο που ξεκίνησε η νομική κοινότητα - την πλήρη διαγραφή οποιασδήποτε μορφής ενσωματωμένου φύλου που δεν υπόκειται στο σχήμα των δύο φύλων (αρσενικό-θηλυκό) και της ετεροφυλοφιλίας. Η ειρωνεία είναι ότι μία πιο εξειδικευμένη γνώση της πολυπλοκότητας των σεξουαλικών συστημάτων οδήγησε στην καταστολή μίας τέτοιας περιπλοκής.

Το 1937, ο ουρολόγος Hugh Young του πανεπιστήμιου Τζονς Χόπκινς ξέδωσε ένα σύγγραμμα με τίτλο *Genitourinary Abnormalities, Hermaphroditism and Related Adrenal Diseases*. Το βιβλίο αυτό ξεχωρίζει για τη λογιότητά του, την επιστημονική του οξυδέρκεια και την ανοιχτομυαλία του. Σ' αυτό ο Γιανγκ συνέλεξε πληθώρα προσεκτικά τεκμηριωμένων περιπτώσεων για να καταδείξει και να μελετήσει την ιατρική αγωγή τέτοιων «ατυχημάτων στη γέννα». Δεν κατέκρινε τους ανθρώπους που μελέτησε ούτε επεχείρησε να εξαναγκάσει σε αγωγή τα ίντερσεξ άτομα που απέρριπταν την επιλογή αυτή. Έδειξε τέλος πρωτοφανή αμεροληψία, αναφερόμενος στα άτομα που είχαν σεξουαλικές εμπειρίες και ως άντρες και ως γυναίκες ως «ασκούμενα ερμαφρόδιτα».

Μία από τις πιο ενδιαφέρουσες περιπτώσεις του Γιανγκ ήταν ένα ερμαφρόδιτο ονόματι Έμμα που είχε μεγαλώσει ως γυναίκα. @ Έμμα διέθετε κλειτορίδα σε μέγεθος πένους καθώς και κόλπο, κάτι που τ@ καθιστούσε ικαν@ να κάνει «φυσιολογικά» ετεροφυλοφιλικό

έρωτα τόσο με άντρες όσο και με γυναίκες. Ως έφηβ@, @ Έμμα είχε κάνει έρωτα με αρκετά κορίτσια για τα οποία ένιωθε δυνατή έλξη· αλλά στα δεκαεννιά τ@ παντρεύτηκε έναν άντρα. Δυστυχώς αυτός προσέφερε ελάχιστη σεξουαλική απόλαυση στ@ Έμμα (παρ' ότι ο ίδιος δεν είχε παράπονα) κι έτσι κατά τη διάρκεια του γάμου @ Έμμα είχε παράλληλα δεσμούς με γυναίκες με τις οποίες ένιωθε συχνά απόλαυση. Ο Γιανγκ περιγράφει το υποκείμενό του ως «αρκετά ευχαριστημένο και ακόμη και ευτυχισμένο». Στις συζητήσεις τους, @ Έμμα του μίλησε αρκετές φορές για την επιθυμία τ@ να γίνει άντρας, μία κατάσταση που ο Γιανγκ θεωρούσε σχετικά εύκολο να επιτευχθεί. Η απάντηση τ@ Έμμα όμως σημειώνει πρωική νίκη στο όνομα του προσωπικού συμφέροντος:

Θα έπρεπε ν' αφαιρέσεις τον κόλπο; Άσ' το καλύτερα, γιατί αυτός είναι που με τρέφει. Αν τον έβγαζες, θα έπρεπε ν' αφήσω τον άντρα μου και να πάω να δουλέψω, οπότε λέω να μείνω όπως είμαι. Ο άντρας μου με στηρίζει οικονομικά και παρ' ότι δεν απολαμβάνω το σεξ μαζί του, το απολαμβάνω μια χαρά με τις φιλενάδες μου.

Ενώ όμως ο Γιανγκ φώτιζε τη «μεσοφυλικότητα» με το φως της επιστημονικής λογικής, άνοιγε παράλληλα το δρόμο για την καταστολή της. Διότι το βιβλίο του είναι ταυτόχρονα μία εκτενής διατριβή πάνω στις πιο σύγχρονες χειρουργικές και ορμονικές μεθόδους μετατροπής μεσοφυλικών είτε σε άντρες είτε σε γυναίκες. Ο Γιανγκ μπορεί να διέφερε από τους διαδόχους του επειδή ασκούσε λιγότερη κριτική και έλεγχο στ@ ασθενείς και στις οικογένειές τους, παρέιχε όμως τα θεμέλια πάνω στα οποία χτίστηκαν οι σημερινές πρακτικές επεμβάσεων.

Μέχρι το 1969, όταν οι Άγγλοι γιατροί Christopher Dewhurst και Ronald Gordon έγραψαν το βιβλίο *Oi*

Μεσοφυλικές Διαταραχές (The Intersexual Disorders), οι ιατρικές και χειρουργικές προσεγγίσεις στη «μεσοφυλικότητα» είχαν φτάσει σε μία κατάσταση αυστηρής ομοιομορφίας. Δεν είναι διόλου περίεργο που αυτή η ηθική ακαμψία έλαβε χώρα την εποχή του γυναικείου μυστηρίου, της μεταπολεμικής μετοίκησης στα προάστια και του αυστηρού διαχωρισμού των οικογενειακών ρόλων σύμφωνα με το φύλο. Το γεγονός ότι η ιατρική συναίνεση δεν ήταν ακριβώς καθολική (ή καλύτερα ότι φαινόταν ότι θα διασπαστεί και πάλι) μπορούμε να το συμπεράνουμε από τον σχεδόν υστερικό τόνο του βιβλίου των Ντιούχερστ και Γκόρντον, που έρχεται σε χτυπτή αντίθεση με την ψυχρή λογική του ιδρυτικού έργου του Γιανγκ. Ας αναλογιστούμε την εναρκτήρια περιγραφή ενός ίντερσεξ νεογέννητου:

Δεν μπορούμε παρά να φανταστούμε την αγωνία των γονέων. Το να έχει ένα νεογέννητο μία παραμόρφωση... [που εππρεζεί] ένα τόσο θεμελιώδες ζήτημα όσο αυτό του ίδιου του φύλου του παιδιού... είναι ένα τραγικό γεγονός που αμέσως φέρνει στο μυαλό εικόνες ενός απελπισμένου, ψυχολογικά απροσάρμοστου ατόμου, καταδικασμένου να ζει για πάντα σαν σεξουαλικό φρικιό μέσα στη μοναξιά και στην απογοήτευση.

Οι Ντιούχερστ και Γκόρντον προειδοποιούσαν ότι πράγματι τα βρέφη θα είχαν μία τόσο απαίσια μοίρα, αν η περίπτωσή τους δεν xειρίζόταν καταλλήλως: «αλλά ευτυχώς», έγραφαν, «με τον κατάλληλο xειρισμό οι προοπτικές είναι απείρως καλύτερες απ' ό, τι θα μπορούσαν ποτέ να φανταστούν οι γονείς - συναισθηματικά αποσβολωμένοι από το γεγονός - ή οποιοσδήποτε στερείται ειδικών γνώσεων».

Το επιστημονικό δόγμα έχει μείνει σταθερά προσκολλόμενό στο συμπέρασμα ότι χωρίς ιατρική φροντίδα τα ερμαφρόδιτα είναι καταδικασμένα σε μία ζωή εξαθλίωσης.

Παρόλα αυτά υπάρχουν ελάχιστες εμπειρικές μελέτες που στηρίζουν αυτό το συμπέρασμα, το οποίο εξάλλου αμφισβητείται από ένα μεγάλος μέρος της έρευνας που πραγματοποιήθηκε με σκοπό τη διεξαγωγή θεραπείας. @ Φράνσις Μπέντον, ένα άλλο από τα ασκούμενα ερμαφρόδιτα του Γιανγκ, «δεν ανησυχούσε για την κατάστασή του, δεν επιθυμούσε να γίνει κάτι άλλο, και απολάμβανε τη ζωήν». Το ίδιο θα μπορούσαμε να πούμε για τα Έμμα, τη συμφεροντολόγα νοικοκυρά. Ακόμα και οι Ντιούχερστ και Γκόρντον, αδιάλλακτοι όσον αφορά στην από ψυχολογικής άποψης σημασία της παροχής θεραπείας στα ίντερσεξ άτομα σε βρεφικό στάδιο, αναγνώρισαν τη μεγάλη επιτυχία της «αλλαγής φύλου» σε μεγαλύτερ@ σε ηλικία ασθενείς. Ανέφεραν συγκεκριμένα είκοσι περιπτώσεις παιδιών που αναταξινομήθηκαν σε διαφορετικό φύλο ύστερα από την υποτιθέμενη κρίσιμη πλικία των δεκαοκτώ μηνών. Επιβεβαίωσαν το γεγονός ότι όλες οι αναταξινομήσεις ήταν «επιτυχείς» και αναρωτιούνταν αν η επανεγγραφή στα μπτρώα θα έπρεπε να «συνιστάται με ακόμη μεγαλύτερη ευκολία απ' ό, τι πριν».

Η θεραπεία της μεσοφυλικότητας στον αιώνα μας αποτελεί λαμπρό παράδειγμα αυτού που ο Γάλλος ιστορικός Michel Foucault αποκάλεσε βιοεξουσία. Οι γνώσεις που εξελίσσονται στους τομείς της βιοχημείας, της εμβρυολογίας, της ενδοκρινολογίας, της ψυχολογίας και της χειρουργικής έχουν προσφέρει στ@ γιατρούς την ικανότητα να ελέγχουν το ίδιο το φύλο του ανθρώπινου σώματος. Λόγω των πολλαπλών αντιφάσεων που ενέχει αυτό το είδος εξουσίας, απαιτείται ιδιαίτερη προσοχή και ενδελεχής εξέταση. Από τη μία, ο ιατρικός «χειρισμός» της μεσοφυλικότητας σίγουρα αναπτύχθηκε ως μέρος μίας προσπάθειας λύτρωσης των ανθρώπων από εμφανή ψυχολογικό πόνο (αν και

δεν είναι ξεκάθαρο αν ο πόνος βιωνόταν από τη ασθενείς, τους γονείς ή τη γιατρού). Και αν δεχτούμε την υπόθεση ότι σ'έναν έμφυλα διαχωρισμένο πολιτισμό οι άνθρωποι μπορούν να είναι πραγματικά ευτυχισμένοι και παραγωγικοί μόνο αν είναι σίγουροι ότι ανήκουν σ'ένα από τα δύο αναγνωρισμένα φύλα, η σύγχρονη ιατρική έχει αποδειχθεί εξαιρετικά επιτυχής.

Από την άλλη όμως, οι ίδιες ιατρικές επιτεύξεις μπορούν να ερμηνευθούν σαν μέσο πειθάρχησης και όχι προόδου. Τα ερμαφρόδιτα διαθέτουν απειθαρχα σώματα. Δεν εμπίπτουν με φυσικό τρόπο σε μία διμερή ταξινόμηση: μόνο οι χειρουργικές επεμβάσεις μπορούν με το ζόρι να τα εντάξουν σ'αυτήν. Άλλα γιατί να μας νοιάζει αν μία «γυναίκα», που ορίζεται ως ένα άτομο με στήθος, κόλπο, μήτρα, ωθήκες και εμμηνόρροση, έχει επίσης μία κλειτορίδα αρκετά μεγάλη ώστε να μπορεί να διεισδυεί στον κόλπο μίας άλλης γυναίκας; Γιατί να μας νοιάζει αν υπάρχουν άτομα των οποίων ο βιολογικός εξοπλισμός τους επιτρέπει να κάνουν έρωτα με «φυσιολογικό» τρόπο τόσο με άντρες όσο και με γυναίκες; Οι απαντήσεις προφανώς έγκεινται στην πολιτιστική μας ανάγκη για ευδιάκριτα σύνορα ανάμεσα στα φύλα. Η κοινωνία απαιτεί τον έλεγχο των μεσοφυλικών σωμάτων επειδή ακριβώς θολώνουν και γεφυρώνουν αυτά τα σύνορα. Εφόσον τα ερμαφρόδιτα ενσωματώνουν στην κυριολεξία και τα δύο φύλα, αμφισβητούν τις παραδοσιακές πεποιθήσεις γύρω από τη διαφορά των φύλων, αφού κατέχουν την ενοχλητική ικανότητα να ζουν μια ως το ένα φύλο και μια ως το άλλο, ξυπνώντας ταυτόχρονα το φάντασμα της ομοφυλοφιλίας.

Τι θα γινόταν όμως αν η κατάσταση ήταν εντελώς διαφορετική; Φανταστείτε έναν κόσμο όπου οι ίδιες γνώσεις που επέτρεψαν στην ιατρική να παρεμβαίνει στη διαχείριση των ίντερσεξ ασθενών έχουν τοποθετη-

θεί στην υπόρεσία των πολλαπλών σεξουαλικοτήτων. Φανταστείτε ότι τα φύλα έχουν πολλαπλασιαστεί πέρα από τα όρια που προς το παρόν μπορούμε να φανταζόμαστε. Θα ήταν ένας κόσμος με μοιρασμένες εξουσίες. Ασθενής και θεράπων, γονέας και παιδί, αρσενικό και θηλυκό, ομοφυλοφιλία και ετεροφυλοφιλία – αυτές και άλλες αντιθέσεις θα έπρεπε να εξουδετερώνονται ως πηγές διαχωρισμού. Μία καινούρια ηθική ιατρικής θεραπείας θα προέκυπτε, η οποία θα επέτρεπε την αμφιβολία σ'έναν πολιτισμό που θα ξεπερνούσε τους διαχωρισμούς φύλου. Η κύρια αποστολή της ιατρικής θεραπείας θα ήταν να διατηρεί τη ζωή. Έτσι τα ερμαφρόδιτα θα νοιάζονταν κυρίως όχι για το αν μπορούν να προσαρμοστούν στην κοινωνία, αλλά για το αν κινδυνεύουν ν'αναπτύξουν συνθήκες που πιθανώς απειλούν τη ζωή τους – κήλες, γοναδικούς όγκους, ανισορροπίες στα άλατα λόγω αδρεναλικής δυσλειτουργίας – που ενίστε συνοδεύουν την ερμαφροδιτική ανάπτυξη. Σ'έναν ιδανικό για εμένα κόσμο, η ιατρική παρέμβαση για τα ίντερσεξ άτομα μόνο σε σπάνιες περιπτώσεις θα λάμβανε χώρα πριν την πλικία του λόγου· η επακόλουθη αγωγή θα ήταν ένα συνεργατικό εγχείρημα ανάμεσα σε θεράποντ@, ασθεν@ και άλλ@ συμβούλους εκπαιδευμέν@ σε ζητήματα πολλαπλότητας φύλου.

Δεν παριστάνω ότι η μετάβαση στην ουτοπία που περιγράφω θα ήταν ομαλή. Το σεξ, ακόμη και το υποτιθέμενα «φυσιολογικό», ετεροφυλοφιλικό του είδος, συνεχίζει να προκαλεί ανείπωτες αγωνίες στη δυτική κοινωνία. Και σίγουρα ένας πολιτισμός που ακόμη δεν έχει συμφιλιωθεί – σε θροποκευτικό και, σε κάποια κράτη, νομικό επίπεδο – με την αρχαία και σχετικά απλή πραγματικότητα του ομοφυλοφιλικού έρωτα δεν θ' ασπαστεί εύκολα τη «μεσοφυλικότητα». Αναμφίβολα, το πιο προβληματικό πεδίο είναι μακράν αυτό της διαπαι-

δαγώγησης. Οι γονείς, τουλαχιστόν από τη βικτωριανή εποχή, τρέμουν, φτάνοντας ενίστε σε σημείο πλήρους άρνησης, το γεγονός ότι τα παιδιά τους είναι σεξουαλικά όντα.

Όλα αυτά και ακόμη περισσότερα εξηγούν σε μεγάλο βαθμό γιατί τα ίντερσεξ παιδιά στριμώχνονται κατά κανόνα σε μία από τις δύο κυρίαρχες κατηγορίες φύλου. Ποιες θα ήταν όμως οι συνέπειες σε ψυχολογικό επίπεδο της εναλλακτικής οδού - δηλαδή του να μεγαλώνουμε παιδιά ανοιχτά ως ίντερσεξ; Εκ πρώτης όψεως, αυτό το μονοπάτι μοιάζει να εγκυμονεί πολλούς κινδύνους. Τι θα συνέβαινε, για παράδειγμα, σ'ένα ίντερσεξ παιδί αφημένο στο έλεος της αδυσώπητης απανθρωπιάς του σχολικού προσαυλίου; Μετά το μάθημα γυμναστικής, την ώρα του ντους, ποιες θα ήταν οι φρικτές ταπεινώσεις που θα το περίμεναν εκεί που η ανατομία του θα ξεδιπλωνόταν σε όλο το ανάρμοστο μεγαλείο της; Και πρώτα απ'όλα, σε ποιων το μάθημα γυμναστικής θα γραφόταν, στων αγοριών ή των κοριτσιών; Ποιων το μπάνιο θα χρησιμοποιούσες; Και πώς στο καλό η μαρά κι ο μπαμπάς θα το καθοδηγούσαν μέσα από το ναρκοπέδιο της εφηβείας;

Τα τελευταία τριάντα χρόνια αυτά τα ερωτήματα έχουν αγνοθεί, καθώς η επιστημονική κοινότητα έχει με αξιοσημείωτη ομοφωνία αποφύγει ν'αναλογιστεί την εναλλακτική οδό της ανεμπόδιστης μεσοφυλικότητας. @ σύγχρον@ ερευνητ@ όμως τείνουν να παραβλέπουν ένα σημαντικό ποσοστό τεκμηριωμένων περιπτώσεων, οι περισσότερες εκ των οποίων έχουν συλλεχθεί ανάμεσα στο 1930 και το 1960, πριν οι χειρουργικές επεμβάσεις αποκτήσουν διαστάσεις καθολικότητας. Σχεδόν ανεξαιρέτως, αυτές οι αναφορές περιγράφουν παιδιά που μεγάλωσαν γνωρίζοντας ότι είναι ίντερσεξ (χωρίς βέβαια να το διατυμπανίζουν) και τα οποία προ-

σαρμόστηκαν στην ασυνήθιστη ιδιότητά τους. Μερικές από τις μελέτες είναι μεστές λεπτομερειών, περιέχοντας ακόμη και περιγραφές στις ντουζιέρες μετά το μάθημα γυμναστικής (κάτιο που τα περισσότερα ίντερσεξ άτομα απέφυγαν χωρίς να προκύψει κάποιο ιδιαίτερο περιστατικό). σε κάθε περίπτωση, δεν υπάρχει ούτε μία αναφορά σε ψύχωση ή αυτοκτονία.

Παρ' όλα αυτά, οι διαβαθμίσεις κοινωνικοίσης ανάμεσα στα ίντερσεξ άτομα χρήζουν πιο λεπτών αναλύσεων. Είναι προφανές ότι, για να μπορέσει να πραγματοποιθεί το προσωπικό μου όραμα σεξουαλικής πολλαπλότητας, τα πρώτα ανοιχτά ίντερσεξ παιδιά και οι γονείς τους θα πρέπει να γίνουν γενναί@ πρωτοπόρ@ που θα σπκώσουν το βάρος των αυξανόμενων δεινών της κοινωνίας. Μακροπρόθεσμα όμως, και ίσως χρειαστεί η πάροδος πολλών γενεών, μπορεί να φτάσουμε σε μία κοινωνία όπου η σεξουαλικότητα και οι πλούσιες και λεπτές αποχρώσεις της, αντί να μας προκαλούν φόβο ή διάθεση για κοροϊδία, να μας προτρέπουν να τις γιορτάζουμε.

Επιστροφή στα Πέντε Φύλα

Καθώς @ Cheryl Chase ανέβαινε στο βήμα του ασφυκτικά γεμάτου συνεδριακού χώρου του ξενοδοχείου Σέρατον της Βοστόνης, νευρικά βηξίματα έκαναν ακόμη πιο έκδολη την ένταση που επικρατούσε. @ Τσέις, ακτιβιστ@ για τα δικαιώματα των μεσοφυλικών, είχε κληθεί να μιλήσει τον Μάιο του 2000 στο συνέδριο του Παιδιατρικού και Ενδοκρινολογικού Ομίλου Λάσον Γουίλκινς (ΠΕΟΛΓ), του μεγαλύτερου οργανισμού ειδομόνων στις παιδικές ορμόνες των Ηνωμένων Πολιτειών. Η ομιλία τ@ θ' αποτελούσε το μεγάλο φινάλε ενός τετράωρου συμποσίου πάνω στη θεραπεία γεννητικής ασάφειας στα νεογέννητα, δηλαδή πάνω σε βρέφον που γεννήθηκαν μένα μείγμα τόσο αρσενικής όσο και θηλυκής ανατομίας, ή με γεννητικά όργανα που μοιάζουν να διαφέρουν από το χρωμοσωματικό τους φύλο. Το θέμα ήταν κάθε άλλο παρά καινούριο για τους παριστάμενους θεράποντες.

Παρόλα αυτά, η παρουσία τ@ Τσέις μπροστά στα μάτια τους δεν ήταν ανώδυνη. Τριάμισι χρόνια νωρίτερα, η Αμερικανική Ακαδημία Παιδιατρικής είχε απορρίψει το αίτημά τ@ να εκπροσωπήσει τη θέση των ασθενών σχετικά με την αγωγή για τη γεννητική ασάφεια, χαρακτηρίζοντας τ@ Τσέις και τ@ οπαδ@ τ@ ως «ζηλωτές». Γύρω στα εικοσιπέντε ίντερσεξ άτομα είχαν αντιδράσει οργανώνοντας διαδήλωσην. Επιπλέον, ο Όμιλος Ίντερσεξ Ατόμων Βορείου Αμερικής (ΟΙΑΒΑ) εξέδωσε δελτίο τύπου με τίτλο: «Τα ερμαφρόδιτα τα βάζουν με τους παιδίατρους».

Όλα αυτά ήταν «βάλσαμο» για την καρδιά μου, της οποίας ο ακτιβιστικός παλμός χτυπά από τη δεκαετία του '60. Όπως είχα πει τότε στ@ Τσέις, βραχυπρόθεσμα τα συλλαλητήρια θα εξόργιζαν τον κόσμο. Άλλα

τελικά, όπως τ@ καθησύχασα στη συνέχεια, οι πόρτες που ήταν κλειστές, μακροπρόθεσμα θ' άνοιγαν. Τώρα λοιπόν, καθώς @ Τσέις άρχιζε ν' απευθύνεται στους θεράποντες μέσα στο δικό τους συνέδριο, αυτήν την πρόβλεψη γινόταν πραγματικότητα. Η ομιλία τ@ με τίτλο «Γεννητική Ασάφεια: μία προσέγγιση με γνώμονα τ@ ασθενείς» ήταν μία μετριοπαθής κριτική της σχεδόν καθολικής πρακτικής άμεσων, «διορθωτικών» επεμβάσεων σε χιλιάδες βρέφο που κάθε χρόνο γεννιούνται με ασαφή γεννητικά όργανα. Παρόλα αυτά, το κοινό τ@, οι ίδι@ οι ενδοκρινολόγοι και χειρουργοί που @ Τσέις κατηγορούσε ότι αντιδρούν με «χειρουργεία και ντροπή», τ@ υποδέχτηκαν με σεβασμό. Και μάλιστα πολλ@ από τ@ ομιλητ@ που προηγήθηκαν της ομιλίας τ@ είχαν ήδη κάνει λόγο για την ανάγκη αντικατάστασης των υπαρχουσών πρακτικών από θεραπείες που επικεντρώνονται περισσότερο σε ψυχολογικές συμβουλές.

Τι οδήγησε όμως σε μία τόσο δραματική ανατροπή; Σίγουρα η ομίλια τ@ Τσέις στο συμπόσιο αποτελούσε δικαίωση της επιμονής τ@ να τραβήξει την προσοχή στον αγώνα τ@. Άλλα ο πρόσκλησή τ@ για να μιλήσει αποτελούσε επίσης κρίσιμη καμπή στη συνεχιζόμενη συζήτηση γύρω από τον τρόπο μεταχείρισης παιδιών με ασαφή γεννητικά όργανα. Και αυτή η συζήτηση, με τη σειρά της, αποτελεί την κορυφή ενός βιοπολιτιστικού παγόβουνου -του παγόβουνου του φύλου-το οποίο εξακολουθεί να ταρακουνά τόσο την ιατρική όσο και τον πολιτισμό μας γενικότερα.

@ Τσέις έκανε την πρώτη τ@ εμφάνιση το 1993, στις σελίδες αυτού εδώ του περιοδικού [The Sciences], ανακοινώνοντας την ίδρυση του ΟΙΑΒΑ, σ' ένα γράμμα-απάντηση στο δοκίμιο που είχα γράψει στο ίδιο περιοδικό, με τίτλο «Τα Πέντε Φύλα» [Μάρτιος/Απρίλιος 1993]. Στο άρθρο αυτό είχα ισχυριστεί ότι το σύστημα

δύο φύλων που είναι βαθιά ριζωμένο στην κοινωνία μας δεν επαρκεί για ν' αγκαλιάσει ολόκληρο το φάσμα της ανθρώπινης σεξουαλικότητας. Στη θέση του είχα προτείνει ένα σύστημα πέντε φύλων. Εκτός από το αρσενικό και το θηλυκό, είχα συμπεριλάβει τα «herms» (τα αληθινά ερμαφρόδιτα, άτομα που έχουν γεννηθεί και με όρχι και με ωοθήκη), τα «merms» (τα αρσενικά ψευδερμαφρόδιτα που γεννιούνται με όρχεις και κάποια στοιχεία θηλυκών γεννητικών οργάνων) και τα «ferms» (θηλυκά ψευδερμαφρόδιτα που έχουν ωοθήκες σε συνδυασμό με κάποια στοιχεία αρσενικών γεννητικών οργάνων).

Σκοπός μου ήταν μεν να είμαι προκλητική, αλλά ταυτόχρονα έγραφα με περισσότερη ελαφρότητα. Έξεπλάγην επομένως από το μέγεθος των αντιδράσεων που προκάλεσε το άρθρο μου. Οι δεξιοί χριστιανοί εξοργίστηκαν και συνέδεσαν την ιδέα μου περί πέντε φύλων με το Τέταρτο Παγκόσμιο Συνέδριο με θέμα τις Γυναίκες που έλαβε χώρα στο Πεκίνο τον Σεπτέμβριο του 1995, με σπόνσορα τα Ηνωμένα Έθνη. Ταυτόχρονα, το άρθρο ενθουσίασε άλλα άτομα που ένιωθαν καταπιεσμένα από το υπάρχον σύστημα βιολογικού και κοινωνικού φύλου.

Είναι προφανές ότι είχα αγγίξει μία ευαίσθητη χορδή. Το γεγονός ότι τόσοι πολλοί άνθρωποι ενοχλήθηκαν από την πρότασή μου ν' ανανεώσω το σύστημα φύλου απέδειξε ότι η αλλαγή - καθώς και η αντίσταση σ' αυτήν - μπορεί να βρισκόταν πολύ κοντά. Σαν από το πουθενά, τα ίντερσεξ άτομα παίρνουν σάρκα και οστά μπροστά στα μάτια μας. Όπως @ Τσέις, πολλά από αυτά οργανώνονται πολιτικά και ασκούν επιρροή σε γιατρούς και πολιτικούς για ν' αλλάξουν τις υπάρχουσες πρακτικές θεραπείας. Άλλα και γενικότερα, και με εξίσου προκλητικό τρόπο, τα σύνορα που χωρίζουν το αρσενικό και το θηλυκό μοιάζουν ολοένα και πιο δυσδιάκριτα.

Κάποια@ θεωρούν· τις εν εξελίξει αλλαγές εξαιρετικά ανησυχητικές. Άλλα@ πάλι τις βρίσκουν λυτρωτικές.

Ποι@ ορίζεται ως ίντερσεξ άτομο και πόσα τέτοια άτομα υπάρχουν; Η έννοια της «μεσοφυλικότητας» έχει τις ρίζες της στις ίδιες τις έννοιες του αρσενικού και του θηλυκού. Στον ιδανικό, πλατωνικό, βιολογικό κόσμο, τα ανθρώπινα όντα χωρίζονται σε δύο τύπους: πρόκειται δηλαδή για ένα τελείως διμορφικό είδος. Τα αρσενικά έχουν ένα χρωμόσωμα X και ένα Y, όρχεις, πέος και όλες τις απαραίτητες εσωτερικές διασωληνώσεις για ν' απελευθερώνουν ούρα και σπέρμα προς τον έξω κόσμο. Οι γυναίκες έχουν δύο χρωμοσώματα Y, ωοθήκες, όλες τις απαραίτητες εσωτερικές διασωληνώσεις για να μεταφέρουν ούρα και ωάρια, ένα σύστημα που υποστηρίζει την εγκυμοσύνη και την ανάπτυξη του εμβρύου, καθώς και μία ποικιλία αναγνωρίσιμων δευτερευόντων σεξουαλικών χαρακτηριστικών.

Αυτή η εξιδανικευμένη ιστορία παραβλέπει όμως ορισμένους εμφανείς παράγοντες: μερικές γυναίκες έχουν τριχοφυΐα στο πρόσωπο, κάποιοι άντρες καθόλου· κάποιες γυναίκες έχουν μπάσα φωνή, κάποιοι άντρες στην κυριολεξία τσιρίζουν. Ένα λιγότερο γνωστό γεγονός είναι το ότι ο απόλυτος διμορφισμός, αν τον εξετάσουμε από πολύ κοντά, αποσυντίθεται ακόμα και στο επίπεδο της στοιχειώδους βιολογίας. Τα χρωμοσώματα, οι ορμόνες, οι εσωτερικές δομές των φύλων, οι γονάδες και τα εξωτερικά γεννητικά όργανα ποικίλλουν πολύ περισσότερο απ' ότι συνειδητοποιεί ο περισσότερος κόσμος. Όσα άτομα γεννιούνται έξω από το διμορφικό πλατωνικό καλούπι αποκαλούνται ίντερσεξ.

Στα «Πέντε Φύλα» ανέφερα την εκτίμηση ενός ψυχολόγου, ειδικού στη θεραπεία των ίντερσεξ, ο οποίος ισχυρίζεται ότι περίπου το 4% των γεννήσεων υπάγονται στη «μεσοφυλικότητα». Στη συνέχεια, μαζί με μία ομά-

δα προπτυχιακών φοιτητ@ του Πανεπιστημίου Μπράουν, επεχείρησα να διεξάγω την πρώτη συστηματική εκτίμηση των διαθέσιμων στοιχείων για τα ποσοστά γεννήσεων ήντερσεξ ατόμων. Χτενίσαμε την ιατρική βιβλιογραφία ψάχνοντας για εκτιμήσεις της συχνότητας των διαφόρων κατηγοριών «μεσοφυλικότητας», από επιπλέον χρωμοσώματα μέχρι ανάμεικτες γονάδες, ορμόνες και γεννητικά όργανα. Για ορισμένες καταστάσεις μπορέσαμε να βρούμε μόνο ανεξακρίβωτα στοιχεία· για τις περισσότερες όμως υπάρχουν νούμερα. Με βάση αυτά τα στοιχεία, υπολογίσαμε ότι για κάθε 1.000 παιδιά που γεννιούνται, τα 17 είναι υπό κάποια μορφή ήντερσεξ. Το νούμερο αυτό (1.7%) αποτελεί χοντρική εκτίμηση και όχι ακριβή υπολογισμό, αν και θεωρούμε ότι είναι πιο ακριβές από το 4% που είχα επικαλεστεί.

Ο αριθμός αυτός αντιπροσωπεύει όλες τις χρωμοσωματικές, ανατομικές και ορμονικές εξαιρέσεις του διμορφικού ίδανικου· ο αριθμός των ήντερσεξ βρεφών που μπορεί ν' αποτελέσει ενδεχομένως υποκείμενο χειρουργικής επέμβασης είναι μικρότερος – πιθανόν μία στις 1.000 ή 2.000 γεννήσεις. Επιπλέον, εφόσον ορισμένοι πληθυσμοί διαθέτουν τα ανάλογα γονίδια σε υψηλή συχνότητα, το ποσοστό γεννήσεων ήντερσεξ δεν είναι ομοιόμορφο ανά τον κόσμο.

Ας εξετάσουμε για παράδειγμα το γονίδιο της συγγενούς υπερπλασίας επινεφριδίων (ΣΥΕ). Όταν το γονίδιο ΣΥΕ κληρονομείται και από τους δύο γονείς, οδηγεί σε βρέφος με αρρενοποιημένα εξωτερικά γεννητικά όργανα που διαθέτουν δύο χρωμοσώματα X και τα εσωτερικά αναπαραγωγικά όργανα μίας ενδεχομένως γόνιμης γυναίκας. Η συχνότητα του γονιδίου ποικίλλει ευρέως ανά τον κόσμο: στη Νέα Ζηλανδία προκύπτει μονάχα σε 43 παιδιά ανά εκατομμύριο· στ@ εσκιμώ@ Γιούπικ της νοτιοδυτικής Αλάσκα, η συχνότητα του είναι

3.500 ανά εκατομμύριο.

Η «μεσοφυλικότητα» πάντα ήταν βαθμό ζότπιμα ορισμού. Και τον περασμένο αιώνα οι γιατροί ήταν εκείνοι που όριζαν τα παιδιά ως ήντερσεξ – και παρέχαν τις θεραπείες. Όταν μόνο τα χρωμοσώματα είναι ασυνήθιστα, αλλά τα εξωτερικά γεννητικά όργανα και οι γονάδες δείχνουν καθαρά ένα αρσενικό ή ένα θηλυκό, οι γιατροί δεν συνιστούν επέμβασην. Πράγματι, δεν είναι ξεκάθαρο τι είδους επέμβαση θα μπορούσε να προταθεί σε τέτοιες περιπτώσεις. Το σκονικό όμως είναι τελείως διαφορετικό όταν τα βρέφο γεννιούνται με ανάμεικτα γεννητικά όργανα ή με εξωτερικά γεννητικά όργανα που δεν φαίνεται να ταιριάζουν με τις γονάδες του μωρού.

Οι περισσότερες κλινικές που πλέον ειδικεύονται στη θεραπεία των ήντερσεξ μωρών βασίζονται σε αρχές διαχείρισης ανά περίπτωση, οι οποίες εξελίχθηκαν στη δεκαετία του 1950 από τον ψυχολόγο Τζον Μόνι και τους ψυχίατρους Joan και John Hampson, και οι τρεις από το Πανεπιστήμιο Τζονς Χόπκινς της Βαλτιμόρης, στην πολιτεία του Μέριλαντ. Ο Μόνι θεωρούσε ότι η ταυτότητα φύλου είναι τελείως εύπλαστη για περίου δεκαοκτώ μήνες μετά τη γέννηση. Επομένως, όπως ισχυρίστηκε, όταν μία ομάδα θεραπόντων βρίσκεται μπροστά σ'ένα βρέφος με ασαφή γεννητικά όργανα, η ομάδα μπορεί να πραγματοποίησε επέμβαση τοποθετησης φύλου μόνο στη βάση της καλύτερης χειρουργικής λογικής. Οι γιατροί μπορούν στη συνέχεια απλά να ενθαρρύνουν τους γονείς να μεγαλώσουν το παιδί σύμφωνα με το χειρουργικά τοποθετημένο φύλο. Ακολουθώντας αυτήν την πορεία, όπως υποστήριξαν οι περισσότερ@ γιατροί, θ' αποφευγόταν οποιαδήποτε ψυχολογική δυσσφορία τόσο για τ@ ασθενείς όσο και για τους γονείς. Πράγματι, αυτές οι ομάδες θεραπείας δεν έπρεπε ποτέ

να χρησιμοποιούν λέξεις όπως «ίντερσεξ» ή «ερμαφρόδιτο»· αντίθετα έπρεπε να λένε στους γονείς ότι η φύση είχε προβλέψει το μωρό να είναι το αγόρι ή το κορίτσι που στην ουσία οι γιατροί είχαν καθορίσει. Μέσω του χειρουργείου, οι γιατροί απλά συμπλήρωναν τις προθέσεις της φύσης.

Παρ' ότι ο Μόνι και το ζεύγος Χάμπσον εξέδωσαν διάφορες λεπτομερείς μελέτες περιπτώσεων ίντερσεξ παιδιών που υποτίθεται ότι είχαν προσαρμοστεί ομαλά στις τοποθετήσεις φύλου, ο Μόνι θεωρούσε ότι μία συγκεκριμένη περίπτωση αποδείκνυε τη θεωρία του. Ήταν ένα δραματικό παράδειγμα, μια και δεν περιελάμβανε καθόλου μεσοφυλικότητα: το ένα από δύο μονοζυγικά δίδυμα αγοράκια έχασε το πέος του εξαιτίας ενός ατυχήματος περιτομής. Ο Μόνι πρότεινε ο «Τζόν» (όπως έγινε γνωστός σε μία ύστερη μελέτη περίπτωσης) να μεταμορφωθεί χειρουργικά σε «Τζόαν» και να μεγαλώσει σαν κορίτσι. Με τον καιρό στην Τζόαν άρχισαν ν' αρέσουν τα φορέματα και τα κτενίσματα. Ο Μόνι ανακήρυξε με καμάρι ότι ο επαναπροσδιορισμός φύλου ήταν επιτυχής.

Όπως όμως πρόσφατα εξιστόρησε ο John Colapinto, στο βιβλίο του *Όπως τον έπλασε η φύση*, η Τζόαν – που ως ενήλικος άντρας πλέον φέρει το όνομα David Reimer – τελικά απέρριψε τον θηλυκό προσδιορισμό του. Ακόμη και χωρίς πέος και όρχεις σε λειτουργία (εφόσον είχαν αφαιρεθεί στην εγχείρηση), @ Τζόν/Τζόαν αναζήτησε φαρμακευτική αγωγή για ν' αυξήσει την αρσενικότητά του και στη συνέχεια παντρεύτηκε μία γυναίκα με παιδιά (τα οποία και υιοθέτησε).

Από τη στιγμή που το τελικό συμπέρασμα της ιστορίας @ Τζόν/Τζόαν βγήκε στο φως, κι άλλα άτομα, τα οποία είχαν επαναπροσδιοριστεί ως αρσενικά ή θηλυκά λίγο μετά τη γέννα αλλά που αργότερα απέρριψαν αυτούς

τους πρώιμους προσδιορισμούς φύλου, βγήκαν στο προσκνήιο. Όπως έχουν βγει όμως και περιπτώσεις όπου ο επαναπροσδιορισμός ήταν επιτυχής – τουλάχιστον μέχρι το υποκείμενο να φτάσει σε πλικία περίπου 25 ετών. Ακόμα και αργότερα όμως, οι συνέπειες της χειρούργησης μπορεί να είναι προβληματικές. Η χειρούργηση γεννητικών οργάνων συχνά αφήνει σημάδια που ελαττώνουν τη σεξουαλική ευαισθησία. @ Ιδι@ @ Τσέις υπέστη πλήρη κλειτοριδεκτομή, μία διαδικασία που σήμερα επιτελείται με μικρότερη συχνότητα στα ίντερσεξ άτομα. Άλλα και οι πιο προηγμένες επεμβάσεις, οι οποίες μειώνουν το μέγεθος της κλειτοριδικής βαλάνου, ελαττώνουν και αυτές σε μεγάλο βαθμό την ευαισθησία.

Η αποκάλυψη περιπτώσεων αποτυχημένων επαναπροσδιορισμών σε συνδυασμό με την εμφάνιση του ακτιβισμού των ίντερσεξ έχει κάνει ολοένα και περισσότερ@ ενδοκρινολόγους, ουρολόγους και ψυχολόγους να επαναχειτάσουν τη λογική της πρώιμης χειρούργησης γεννητικών οργάνων. Για παράδειγμα, σε μία ομιλία που προηγήθηκε εκείνης @ Τσέις στο συνέδριο του ΠΕΟΛΓ, ο Laurence B. McCullough από το Κέντρο Ιατρικής Ηθικής και Πολιτικής Υγείας του Ιατρικού Κολλεγίου Μπείλορ στο Χιούστον του Τέξας, ειδικευμένος στην ηθική φιλοσοφία της ιατρικής, πρότεινε ένα ηθικό πλαίσιο για τη θεραπεία παιδιών με ασαφή γεννητικά οργανα. Επειδή ο φαινότυπος φύλου (η παρουσία γενετικά και εμβρυολογικά καθορισμένων σεξουαλικών χαρακτηστικών) και η προβολή φύλου (ο ρόλος φύλου που προβάλλεται από το άτομο στην κοινωνία) ποικίλουν σε μεγάλο βαθμό, όπως ισχυρίζεται ο Μακάλου, οι διάφορες μορφές μεσοφυλικότητας θα έπρεπε να ορίζονται ως φυσιολογικές. Όλες τους εμπίπτουν στη στατιστικά αναμενόμενη ποικιλομορφία του βιολογικού και κοινωνικού φύλου. Επιπλέον, παρ' ότι συγκεκριμένες

ασθένειες μπορεί να συνοδεύουν ορισμένες μορφές μεσοφυλικότητας και ν' απαιτούν ιατρική παρέμβαση, οι ίδιες οι ίντερσεξ καταστάσεις δεν αποτελούν από μόνες τους ασθένειες.

Ο Μακάλου ου διατείνεται επίσης ότι στη διαδικασία προσδιορισμού φύλου, οι γιατροί θα πρέπει να ελαχιστοποιούν αυτό που αποκαλεί μη αναστρέψιμους προσδιορισμούς, δηλαδή μέτρα όπως η χειρουργική αφαίρεση ή μετατροπή γονάδων ή γεννητικών οργάνων, τα οποία οι ασθένεις μπορεί μία μέρα να θέλουν να αναστρέψουν. Τέλος, ο Μακάλου κάνει έκκληση στα γιατρούς να σταματήσουν να θεωρούν τη γέννηση ενός παιδιού με γεννητική ασάφεια ως επείγον περιστατικό, είτε σε ιατρικό είτε σε κοινωνικό επίπεδο. Αντίθετα, θα έπρεπε ν' αφιερώνουν χρόνο στην επιτέλεση εξονυχιστικών ιατρικών εξετάσεων και ν' αποκαλύπτουν τα πάντα στους γονείς, ακόμη και τις αβεβαιότητές τους σχετικά με το τελικό αποτέλεσμα. Με άλλα λόγια, η λέξη-κλειδί για την αγωγή θα πρέπει να είναι θεραπεία και όχι χειρουργείο.

Πιστεύω ότι ένα καινούριο πρωτόκολλο θεραπείας για ίντερσεξ βρέφη, παρεμφερές με αυτό που περιγράφει ο Μακάλου, βρίσκεται προ των πυλών. Η θεραπεία θα πρέπει να συνδυάζει μερικές βασικές ιατρικές και ηθικές αρχές με μία πρακτική αλλά λιγότερο δραστική προσέγγιση στη γέννηση ενός παιδιού με ανάμεικτο φύλο. Σαν πρώτο βήμα, η χειρούργηση σε βρέφο θα πρέπει να πραγματοποιείται μόνο για να σώσει τη ζωή του παιδιού ή για να βελτιώσει σημαντικά τη σωματική του ευεξία. Οι γιατροί μπορούν να προσδιορίζουν ένα φύλο - αρσενικό ή θηλυκό - σ' ένα ίντερσεξ βρέφος με βάση την πιθανότητα ότι η συγκεκριμένη κατάσταση του παιδιού θα οδηγήσει στη διαμόρφωση μίας συγκεκριμένης ταυτότητας φύλου. Ταυτόχρονα όμως θα

πρέπει είναι άρκετά σεμν@, ώστε ν' αναγνωρίζουν το γεγονός ότι όσο μεγαλώνει το παιδί μπορεί ν' απορρίψει αυτόν τον προσδιορισμό και αρκετά λογικ@, ώστε να μπορούν να ακούν ότι έχει αυτό να τους πει. Και το σημαντικότερο, οι γονείς θα πρέπει να έχουν πρόσβαση στο σύνολο των διαθέσιμων πληροφορίων και επιλογών.

Οι προσδιορισμοί φύλου που γίνονται λίγο μετά τη γέννηση είναι μόνο η αρχή ενός μεγάλου ταξιδιού. Ας δούμε για παράδειγμα τη ζωή τ@ Max Beck: γεννημέν@ ίντερσεξ, @ Μαξ προσδιορίστηκε χειρουργικά ως θηλυκό βρέφος και μεγάλωσε αποκλειστικά σαν κορίτσι. Αν η ιατρική ομάδα που τ@ προσδιόρισε είχε συνεχίσει να τ@ παρακολουθεί μέχρι τα είκοσι τ@ χρόνια, θα θεωρούσαν τον προσδιορισμό τ@ επιτυχή εφόσον παντρεύτηκε έναν άντρα (να σημειωθεί εδώ ότι ο βαθμός επιτυχίας ενός προσδιορισμού φύλου εξαρτάται άμεσα από τον βαθμό ετεροφυλοφίλίας που θ' αναπτύξει αργότερα το εκάστοτε παιδί). Μέσα σε μερικά χρόνια όμως, @ Μπεκ εκδηλώθηκε ως ανδροπρεπής λεσβία· στα 35 τ@, @ Μπεκ έχει πλέον γίνει άντρας και έχει παντρευτεί τη λεσβία σύντροφό του, η οποία (χάρη στο θαύμα της σύγχρονης αναπαραγωγικής τεχνολογίας) πρόσφατα γέννησε ένα κορίτσι.

Τα διαφυλικά (transsexual) άτομα, άτομα των οποίων το συναίσθηματικό φύλο δεν ταιριάζει με το σωματικό, κάποτε περιέγραφαν τον εαυτό τους με όρους απόλυτης διμορφίας - αρσενικά παγίδευμένα σε θηλυκά σώματα ή το αντίθετο. Κατά συνέπεια αναζητούσαν ψυχολογική ανακούφιση μέσω χειρουργικών επεμβάσεων. Παρ' ότι πολλά άτομα συνεχίζουν να το κάνουν, μερικά διεμφυλικά (transgender), όπως λέγονται, άτομα προτιμούν να κινούνται σε μία πιο ασαφή ζώνη. Ένα διαφυλικό άτομο (αρσενικό → θηλυκό) μπορεί για παράδειγμα

να εκδηλωθεί ως λεσβία. Η Τζέιν, η οποία γεννήθηκε με αρσενικό σώμα, πλοιάζει τώρα τα σαράντα και ζει με τη σύζυγό της, την οποία παντρεύτηκε όταν το όνομά της ήταν ακόμη Τζον. Η Τζέιν παίρνει ορμόνες για να εκθηλυνθεί, οι οποίες όμως δεν έχουν ακόμη επηρεάσει την ικανότητά της να συνουσιάζεται ως άντρας. Στο μιαλό της η Τζέιν βρίσκεται σε μία λεσβιακή σχέση με τη σύζυγό της, παρ' ότι βιώνει τις σαρκικές επαφές τους σαν ένα μείγμα λεσβιακού και ετεροφυλοφιλικού σεξ.

Μπορεί να μοιάζει φυσιολογικό να θεωρούμε ότι τα ίντερσεξ και διεμφυλικά άτομα ζουν ανάμεσα στους πόλους του αρσενικού και του θηλυκού. Άλλα το αρσενικό και το θηλυκό, το αντρικό και το γυναικείο, δεν γίνεται ν' αναλύονται σαν ένα είδος συνεχούς. Αντίθετα, το βιολογικό και το κοινωνικό φύλο είναι προτιμότερο να εκλαμβάνονται ως σημεία σ' έναν πολυδιάστατο χώρο. Εδώ και καιρό, οι ειδικ@ της ανάπτυξης φύλου διακρίνουν το φύλο σε τέσσερα διαφορετικά επίπεδα: γενετικό και κυτταρικό (γονιδιακή έκφραση φύλου, χρωμοσώματα X και Y), ορμονικό (στο έμβρυο, στη διάρκεια της παιδικής πλικίας και μετά την εφηβεία) και ανατομικό (γεννητικά όργανα και δευτερεύοντα σεξουαλικά χαρακτηριστικά). Η ταυτότητα φύλου προκύπτει ενδεχομένως απ' όλες αυτές τις σωματικές πτυχές, μέσω μίας δυσνότητης διάδρασης με το περιβάλλον και την εμπειρία. Αυτό που έχει γίνει πάντως ολοένα και πιο ξεκάθαρο είναι ότι μπορούμε να βρούμε βαθμούς αρσενικότητας και θηλυκότητας σε σχεδόν κάθε δυνατή παραλλαγή. Από ένα χρωμοσωματικό, ορμονικό και γενετικό αρσενικό (ή θηλυκό) μπορεί να προκύψει μία θηλυκή (ή αρσενική) ταυτότητα φύλου. Ή ένα χρωμοσωματικό θηλυκό με αρσενικές εμβρυακές ορμόνες και αρρενοποιημένα γεννητικά όργανα -αλλά ταυτόχρονα με θηλυκές εφηβικές ορμόνες- μπορεί ν' αναπτύξει μία

θηλυκή ταυτότητα φύλου.

Οι ιατρικές και επιστημονικές κοινότητες δεν έχουν ακόμη υιοθετήσει μία γλώσσα ικανή να περιγράψει τέτοιου είδους ποικιλομορφίες. Στο βιβλίο της *Ta Eρμαφρόδιτα και η Ιατρική Εφεύρεση του Φύλου* (*Hermaphrodites and the medical invention of sex*), η ιστορικός και φιλόσοφος Alice Domurat Dregler του Πανεπιστημίου του Μίσιγκαν καταγράφει την εμφάνιση των σύγχρονων ιατρικών συστημάτων που ταξινομούν την ασάφεια φύλου. Η τρέχουσα ταξινόμηση παραμένει ριζωμένη σε μία βικτωριανή προσέγγιση στο φύλο. Η λογική δομή των ευρέως διαδεδομένων όρων «αληθινό ερμαφρόδιτο», «αρσενικό ψευδοερμαφρόδιτο» και «θηλυκό ψευδοερμαφρόδιτο» υποδεικνύει ότι μόνο τα υποτιθέμενα αληθινά ερμαφρόδιτα αποτελούν γνήσιο μείγμα αρσενικού και θηλυκού. Τα υπόλοιπα, όσο ασαφή και να είναι τα μέλη του σώματός τους, στην πραγματικότητα είναι κρυμμένα αρσενικά ή θηλυκά. Επειδή τα αληθινά ερμαφρόδιτα είναι σπάνια -πιθανόν μόνο ένα στα 100.000- ένα τέτοιο σύστημα ταξινόμησης υποστηρίζει την ιδέα ότι τα ανθρώπινα όντα είναι ένα απόλυτα διμορφικό είδος.

Στο κατώφλι του εικοστού πρώτου αιώνα, κι ενώ η ποικιλομορφία φύλου είναι τόσο ορατή, είναι δύσκολο να υποστηρίξουμε μία τέτοια θέση. Παράλληλα, η πρότερη ιατρική συναίνεση έχει αρχίσει να καταρρέει. Το περασμένο φθινόπωρο, ο παιδίατρος ουρολόγος Ian Aaronson του Ιατρικού Πανεπιστημίου της Νότιας Καρολίνας οργάνωσε τη Βορειοαμερικανική Ομάδα Εργασίας πάνω στη Μεσοφυλικότητα (ΒΟΕΜ) για να επανεξετάσει τις κλινικές απαντήσεις στη γεννητική ασάφεια των βρεφών. Συμαντικοί ιατρικοί οργανισμοί, όπως η Αμερικανική Ακαδημία της Παιδιατρικής, έχουν υποστηρίξει τη ΒΟΕΜ. Ειδικ@ στη χειρουργική, την εν-

δοκρινολογία, την ψυχολογία, τη γενετική και τη δημόσια υγεία, όπως και ομάδες υποστήριξης των μεσοφυλικών ασθενών, έχουν προσχωρίσει σ' αυτήν.

Ένας από τους στόχους της ΒΟΕΜ είναι να καθιερώσει μία καινούρια ορολογία. Μία υπό συζήτηση πρόταση αντικαθιστά το παρόν σύστημα με μία συναισθηματικά ουδέτερη ορολογία που δίνει περισσότερη έμφαση στις διαδικασίες ανάπτυξης παρά σε προκαθορισμένες κατηγορίες φύλου. Για παράδειγμα, τα ίντερσεξ άτομα Τύπου I αναπτύσσονται μέσα από ανώμαλες επιρροές αρρενοποίησης· τα Τύπου II προκύπτουν από κάποια διακοπή της αρρενοποίησης· και στα ίντερσεξ άτομα Τύπου III οι ίδιες οι γονάδες ίσως δεν έχουν αναπτυχθεί όπως ήταν αναμενόμενο.

Αυτό που είναι ξεκάθαρο είναι ότι από το 1993, η σύγχρονη κοινωνία έχει προχωρήσει πέρα από τα πέντε φύλα και προς μία αναγνώριση ότι η ποικιλομορφία φύλου είναι φυσιολογική και ότι, για κάποιους ανθρώπους, αποτελεί πεδίο παιγνιωδών εξερευνήσεων. Πραγματευόμενη την πρότασή μου για τα «πέντε φύλα» η ψυχολόγος Suzanne J. Kessler του Πανεπιστημίου της Νέας Υόρκης μας βοηθά να κατανοήσουμε αυτό ακριβώς το σημείο:

Το πρόβλημα με την πρόταση της Φάουστο-Στέρλινγκ είναι ότι... συνεχίζει να προσδίδει πρωταρχική σημασία στα γεννητικά όργανα και αγνοεί το γεγονός ότι στην καθημερινή ζωή οι προσδιορισμοί φύλου επιτελούνται χωρίς πρόσβαση σε γεννητικές εξετάσεις... Αυτό που έχει σημασία στην καθημερινή ζωή είναι το κοινωνικό φύλο που υιοθετούμε, άσχετα από το τι κρύβεται κάτω από τα ρούχα μας.

Πλέον συμφωνώ με την τοποθέτηση της Κέσλερ. Θα ήταν προτιμότερο για τα ίντερσεξ άτομα και τη υποστηρικτή τους να στρέψουν την προσοχή και την εστίαση

όλων μακριά από τα γεννητικά όργανα. Αντίθετα, όπως επιχειροματολογεί η Κέσλερ, θα έπρεπε ν' αναγνωρίζουμε το γεγονός ότι οι άνθρωποι «κυκλοφορούν» σε μία πολύ μεγαλύτερη ποικιλία σεξουαλικών ταυτότητων και χαρακτηριστικών απ' ότι τα γεννητικά όργανα από μόνα τους μπορούν να διακρίνουν. Μερικές γυναίκες μπορεί να έχουν «μεγάλες κλειτορίδες ή συμπτυγμένα χείλη αιδοίου» ενώ μερικοί άντρες μπορεί να έχουν «μικρά πένη ή κακοσχηματισμένα όσχεα», αλλά, όπως το θέτει ο Κέσλερ, πρόκειται για «φαινότυπους χωρίς κανένα ιδιαίτερο νόημα σε επίπεδο κλινικό ή σε επίπεδο ταυτότητας».

Απ' όση νηφαλιότητα και οξυδέρκεια κι αν χαρκτηρίζεται το πρόγραμμα της Κέσλερ - και παρά την πρόοδο που έγινε στη δεκαετία του 1990- η κοινωνία μας απέχει ακόμη από αυτό το ιδανικό. Τα μεσοφυλικά ή τρανς άτομα που προβάλλουν ένα κοινωνικό φύλο - αυτό που η Κέσλερ αποκαλεί «πολιτιστικά γεννητικά όργανα» - το οποίο έρχεται σε σύγκρουση με τα βιολογικά τους γεννητικά όργανα ακόμη ρισκάρουν τη ζωή τους μ' αυτήν τους την παράβαση. Επομένως, κατά τη διάρκεια της παρούσας μετάβασης προς έναν κόσμο περισσότερης ποικιλομορφίας φύλου, είναι απαραίτητη η νομική προστασία για άτομα των οποίων τα πολιτιστικά και σωματικά γεννητικά όργανα δεν ταιριάζουν. Ένα εύκολο βήμα θα ήταν να καταργήσουμε την κατηγορία του φύλου από τα επίσημα έγγραφα, όπως διπλώματα οδήγησης και διαβατήρια. Σίγουρα άλλα χαρακτηριστικά τόσο όρατα (όπως το ύψος και το χρώμα των ματιών) όσο και λιγότερο ορατά (δακτυλικά αποτυπώματα και γενετικά προφίλ) θα ήταν πιο κατάλληλα.

Ένα πολύ πιο εκτεταμένο πρόγραμμα παρουσιάστηκε στη Διεθνή Διακύρηση Δικαιωμάτων Φύλου που υιοθετήθηκε το 1995 στο τέταρτο ετήσιο Διεθνές Συνέδριο Νομικής και Εργασιακής Πολιτικής για τα Τρανς Άτομα

στο Χιούστον του Τέξας. Περιέχει δέκα «δίκαιωματα φύλου», συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων του να ορίζουμε οι ίδι@ το φύλο μας και ν' αλλάζουμε το σωματικό μας φύλο αν το επιλέξουμε, καθώς και αυτό του να παντρευόμαστε όποιο άτομο θέλουμε. Οι νομικές βάσεις τέτοιων δικαιωμάτων επικυρώνονται πλέον στα δικαστήρια αλλά και λίγαν προσφάτως μέσω της καθιέρωσης συμφώνων συμβίωσης για ζευγάρια του ίδιου φύλου στην πολιτεία του Βερμόντ.

Τέτοιες αλλαγές δεν θα μπορούσαν να είχαν προβλεφθεί το 1993. Και με χαροποιεί ιδιαίτερα η σκέψη ότι ίσως έπαιξα κάποιο ρόλο, όσο μικρός και να είναι, στο ν' απαιτούμε πλέον κάπως λιγότερο -τόσο η ιατρική κοινότητα όσο και η κοινωνία γενικότερα- την ισοπέδωση της ποικιλομορφίας των ανθρώπινων φύλων και την τοποθέτησή τους σε δύο διαμετρικά αντίθετα στρατόπεδα.

Μερικές φορές ο κόσμος ισχυρίζεται, με περισσή φρίκη, ότι αγωνίζομαι για έναν κόσμο χρώματος παστέλ, στον οποίο βασιλεύει ο ανδρογυνισμός και όπου οι άντρες και οι γυναίκες είναι βαρετά παρεμφερείς. Στο όραμά μου όμως, τα έντονα χρώματα συνηπάρχουν με τα παστέλ. Υπάρχουν και θα συνεχίσουν να υπάρχουν εξαιρετικά αρρενωποί άνθρωποι εκεί έξω· απλά συμβαίνει μερικοί από αυτούς να είναι γυναίκες. Εξάλλου, κάποια από τα πιο θηλυπρεπή άτομα που γνωρίζω, τυχαίνει να είναι άντρες.

Μία επανανάγνωση των άρθρων «Τα πέντε φύλα» και «Επιστροφή στα πέντε φύλα» της Ανν Φάουστο-Στέρλινγκ¹

της Noémie Marignier¹

Ξαναδιαβάζοντας τα δύο άρθρα της Ανν Φάουστο-Στέρλινγκ, μου έκανε εντύπωση το πόσο επίκαιρα είναι όσον αφορά στο ζήτημα των ίντερσεξ ατόμων ενώ ταυτόχρονα έχουν αλλάξει πολλά πράγματα από το 1993, τη χρονιά της έκδοσης των «Πέντε φύλων» στο περιοδικό *The Sciences*. Στις γραμμές που ακολουθούν θα εξετάσω εν συντομίᾳ αυτήν ακριβώς τη διπτή πραγματικότητα.

Αυτά τα δύο άρθρα παραμένουν λοιπόν επίκαιρα διότι εν έτει 2015 η ύπαρξη των ίντερσεξ ατόμων και των διεκδικήσεών τους παραμένει σχετικά άγνωστη: οι λόγοι γύρω από τη μεσοφυλικότητα περιορίζονται σχεδόν αποκλειστικά στα στενά πλαίσια του ακτιβισμού ΛΟΑΤΚΙ+ και συγκεκριμένων πανεπιστημιακών ερευνών στο πεδίο των κοινωνικών επιστημών· όσο για τα ελάχιστα μέσα ενημέρωσης που ασχολούνται με το θέμα, τις περισσότερες φορές το παρουσιάζουν με στόχο τον φτηνό εντυπωσιασμό. Η άγνοια της μεσοφυλικότητας και των συγκεκριμένων ζητημάτων που θίγει είναι ακόμη πολύ μεγάλη.

Παραμένουν όμως επίκαιρα και για τον εξής λόγο: οι ορμονικές και χειρουργικές θεραπείες (οι «επαναπροσδιορισμοί» του φύλου) χωρίς τη συγκατάθεση των

1. Υποψήφια διδάκτωρ γλωσσολογίας στο Πανεπιστήμιο Paris 13. Η διατριβή της μελετά το λόγο των ίντερσεξ ατόμων.

ίντερσεξ παιδιών συνεχίζονται σήμερα στην Ευρώπη, παρότι κάποιοι γιατροί αμφισβητούν πλέον αυτές τις πρακτικές. Επίσης, είναι ακόμη περίπλοκο οι γονείς να μεγαλώνουν τα παιδιά τους μέσα σε μία ρευστότητα φύλου και φυσικά τα ίδια τα παιδιά να βιώνουν ομαλά αυτήν τη ρευστότητα. Εν έτει 2015, το ν' αμφισβητούμε τις διμερείς ταυτότητες φύλου και την υποχρεωτική ετεροφυλοφιλία στο ιατρικό και εκπαιδευτικό περιβάλλον παραμένει πράγματι δύσκολο, εφόσον εξακολουθούν να κυριαρχούν απεικονίσεις όπου τα φύλα παρουσιάζονται ως αποκλειστικά δύο, τα οποία ταυτόχρονα αλληλοσυμπληρώνονται και αλληλοαποκλείονται.

Παραμένουν τέλος επίκαιρα, διότι η ανακάλυψη της μεσοφυλικότητας προκαλεί ακόμη μία αίσθηση εντυπωσιασμού και αγανάκτησης μέσω της αποδόμησης ενός πολύ ισχυρού στερεότυπου που η σεξιστική ιδεολογία έχει καθιερώσει στον δυτικό κόσμο, αποδόμηση που θα μπορούσαμε να συνοψίσουμε ως εξής: τα φύλα δεν είναι δύο, αρσενικό και θηλυκό, αλλά πολλαπλά, μια και η ίδια η ύλη των σωμάτων αντιστέκεται στο δίπολο άντρας/γυναίκα. Θεωρώ ότι ανακαλύπτοντας τη μεσοφυλικότητα, βιώνουμε την εμπειρία μιας αναταραχής φύλου, κοινωνικού όσο και ανατομικού. Και η εμπειρία αυτή είναι ταυτόχρονα ανησυχητική και απαραίτητη.

Παράλληλα όμως, οφείλουμε να μετρήσουμε την απόσταση που μας χωρίζει εν έτει 2015 από τα ερωτήματα που θέτουν τα κείμενα της Ανν Φάουστο-Στέρλινγκ και οφείλουμε να τεκμηριώσουμε τις αλλαγές και αναδιαμορφώσεις της κατάστασης των ίντερσεξ ατόμων εδώ και πάνω από 20 χρόνια. Θ' αναπτύξω στη συνέχεια μερικά από τα ζητήματα που θίγει μία τέτοια αναδρομική προσέγγιση.

«Μεσοφυλικότητα» και ακτιβισμός

Όπως αναφέρει η Φάουστο-Στέρλινγκ στο κείμενο «Επιστροφή στα πέντε φύλα», @ Σέριλ Τσέις ανακοίνωσε την ίδρυση του Ομίλου Ίντερσεξ Ατόμων Βορείου Αμερικής (ΟΙΑΒΑ), της πρώτης ομάδας που διεκδίκησε δικαιώματα για τα ίντερσεξ άτομα και που συνέχισε τη δράση της μέχρι το 2008 (οπότε και αντικαταστάθηκε από την Accord Alliance), εν είδει απάντηση στο περιοδικό The Sciences. Έκτοτε δημιουργήθηκε ένας ακτιβισμός της ίντερσεξ που αναπτύχθηκε σε παγκόσμιο επίπεδο, προσφέροντας ορατότητα στα μεσοφυλικά άτομα και δημιουργώντας δυνατότητες διαλόγου, στήριξης και αγώνα ενάντια στην ιατρική βία καθώς και απαραίτητες δομές για την αποφυγή της απομόνωσης που πολλά ίντερσεξ άτομα βιώνουν. Από το 1993, οι διεκδικήσεις των συλλόγων έχουν εξελιχθεί σε μεγάλο βαθμό, οι θέσεις τους έχουν ξεκαθαριστεί, αλλά ταυτόχρονα έχουν προκύψει διαφοροποίησεις και διαφωνίες· έτσι, βρίσκομαστε σήμερα μπροστά σ'έναν ίντερσεξ ακτιβισμό που εκπροσωπείται από διάφορες ομάδες οι οποίες προβάλλουν ποικίλες και συχνά αντικρουόμενες διεκδικήσεις. Έχοντας προ πολλού πάψει να περιορίζεται στο πεδίο της επιστημονικής/πανεπιστημιακής έρευνας, η μεσοφυλικότητα αποτελεί πλέον ένα κοινωνικό ζήτημα με πολλάπλες προεκτάσεις.

Πρωτοπόρος στον ίντερσεξ ακτιβισμό, ο ΟΙΑΒΑ έδωσε βάρος στο ζήτημα των θεραπειών/εγχειρίσεων που επιβάλλονται στα ίντερσεξ παιδιά, μέσα από μία προσπάθεια διαλόγου με τα γιατρούς ώστε ν' αλλάξει το πρωτόκολλο της αγωγής. Το 2006 ο ΟΙΑΒΑ, στη διάρκεια ενός συνεδρίου στο Σικάγο, επιτυχάνει την αλλαγή της επίσημης ιατρικής ονομασίας από Μεσοφυλικότητα (*intersex*) σε Διαταραχή της Ανάπτυξης Φύλου

(disorder of sex development) και την υπόσχεση ότι οι εγχειρήσεις θα πραγματοποιούνται λιγότερο συστηματικά. Ύστερα από το συνέδριο αυτό, που θεωρήθηκε νίκη για τα δικαιώματα των ίντερσεξ, ο OIABA μετατράπηκε στον σύλλογο Accord Alliance, ο οποίος συγκεντρώνει ασθενείς, γονείς και γιατρούς αλλά αποτελείται κυρίως από γονείς που ασχολούνται με τις ιατρικές θεραπείες των ίντερσεξ παιδιών και πρωθιόνυν ένα μοντέλο με άξονα τα ασθενείς.

Αυτή η στροφή «παθολογικοποίησης» που ενεργοποιήθηκε από τον OIABA τα τελευταία χρόνια της ύπαρξής του έγινε αντικείμενο σφοδρής κριτικής από συγκεκριμένα ίντερσεξ ακτιβιστ@ που όχι μόνο δεν θεώρησαν το προαναφερθέν συνέδριο ως νίκη για τα δικαιώματα τους αλλά αντίθετα το εξέλαβαν σαν ήπτα σε σχέση με δύο από τις βασικές διεκδικήσεις τους: την οριστική παύση των αισθητικών επεμβάσεων στα γεννητικά όργανα των παιδιών και την «αποπαθολογικοποίηση» των ίντερσεξ σωμάτων και ταυτοπτών. Ειδικά ο όρος «διαταραχή της ανάπτυξης φύλου» προκάλεσε σωρεία κριτικών, λόγω της έμφασης που δίνει σε έννοιες όπως πρόβλημα και ανωμαλία. Αυτή η απόκλιση απόψεων οδήγησε στην ίδρυση του Διεθνούς Οργανισμού ίντερσεξ (ΔΟΙ) το 2003, συλλόγου που επικεντρώνεται στα ίδια τα μεσοφυλικά άτομα (και όχι στους γονείς τους), στην ταυτότητα και στην κουλτούρα τους, εκφράζοντας σαφή εναντίωση στην αποκλειστικά παθολογική και ιατρικοποιημένη αντίληψη των ίντερσεξ ζητημάτων. @ Curtis Hinkle, πολύγλωσσ@ ίδρυτ@ του ΔΟΙ, θέλησε επίσης να επεκτείνει έναν μέχρι πρότινος Αμερικανοκεντρικό ακτιβισμό και συνεισέφερε στην ανάπτυξη παγκόσμιων παρακλαδιών του οργανισμού όπου συγκεντρώθηκαν ίντερσεξ ατόμα από διάφορες χώρες. Ο ΔΟΙ αναγνωρίζει λοιπόν ως επιτακτική ανάγκη την

αποσύνδεση της μεσοφυλικότητας από μία προοπτική σύμφωνα με την οποία ίντερσεξ σώματα και ταυτότητες γίνονται κατανοπτά μόνο μέσα από την ιατρική επιστήμη και τις λύσεις που προτείνει. Για τ@ συγκεκριμέν@ ακτιβιστ@, το βασικό πρόβλημα των ίντερσεξ δεν είναι το σώμα τους αλλά αντίθετα την κοινωνία που είναι εγκλωβισμένη μέσα σε δυοκούς και επεροφυλοφιλικούς τρόπους σκέψης. Τα ευρωπαϊκά παρακλάδια του ΔΟΙ (και κυρίως το γαλλόφωνο) θεωρούν πλέον ότι ο διάλογος με τους γιατρούς είναι αδύνατος και ότι η μάχη πρέπει να δοθεί στο πεδίο των ανθρώπινων δικαιωμάτων, όπως καταδεικνύουν οι συμφωνίες της Μάλτας οι οποίες συντάχθηκαν το 2013.

Είναι φανερό λοιπόν ότι οι σημερινές διεκδικήσεις των ίντερσεξ συνθέτουν ένα άκρως πολιτικό σκηνικό.

«Μεσοφυλικότητα» και έρευνα

Παράλληλα με τις ακτιβιστικές αυτές προοπτικές, από το 1993 οι κοινωνικές και φυσικές επιστήμες ενδιαφέρονται, όπως ήταν αναμενόμενο, όλο και περισσότερο για τη μεσοφυλικότητα. Και σ' αυτήν την περίπτωση είναι απαραίτητο να εξετάσουμε τις αλλαγές των αντιλήψεων και των προτύπων που έχουν προκύψει έκτοτε. Το κείμενο της Φάουστο-Στέρλινγκ αποτελούσε μέρος ενός ρεύματος φεμινιστικών ερευνών που εξελίχθηκε στο πεδίο των φυσικών επιστημών από τη δεκαετία του 1980. Οι ερευνήτριες αυτές μεταξύ άλλων αμφισβήτησαν τις θεωρητικές προϋποθέσεις γύρω από το φύλο, οι οποίες επιπρέζουν την παραγωγή επιστημονικών αποτελεσμάτων· το έργο τους αποκάλυψε το πώς η υποτιθέμενα αντικειμενική επιστήμη στην ουσία βαυκαλίζεται με προκαθορισμένες κατηγορίες και στερεότυπα. Ένας από τους στόχους τους ήταν ν' αποδομήσουν την

υποτιθέμενη διαφορά των φύλων, που μέχρι πρότινος συγκεκριμένες φεμινίστριες ερευνήτριες θεωρούσαν ως πρόσκομμα στην ανάπτυξη του στοχασμού γύρω από τις έμφυλες διαστάσεις της κοινωνίας. Το έργο της Φάουστο-Στέρλινγκ, μεταξύ άλλων, συνεισέφερε στην προβολή των εξής γεγονότων: πρώτον, ότι το ανατομικό φύλο είναι εξαρχής κοινωνικό, εφόσον στη φύση υπάρχουν πάνω από δύο φύλα και δεύτερον, ότι η διάκριση ανάμεσα σε δύο βιολογικά φύλα αποτελεί κοινωνική κατασκευή που αποσκοπεί στην κυριαρχία της μίας ομάδας πάνω στην άλλη και στην κανονικοποίηση των συμπεριφορών και των σωμάτων των ατόμων γενικότερα.

Όσο σημαντικές και να είναι αυτές οι ανακαλύψεις, οφείλουμε σήμερα να τις επανεξετάσουμε. Από τη μία, διότι κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 2000 μεσοφυλικά άτομα (που αυτορροσδιορίζονται ως τέτοια) από τον ακαδημαϊκό χώρο παρήγαγαν ερευνητικό έργο το οποίο ανέτρεψε συγκεκριμένες ερευνητικές προοπτικές σχετικά με την πολυμορφία των φύλων – μεταξύ άλλων, εκείνες της Φάουστο-Στέρλινγκ. Για παράδειγμα, την έννοια του συνεχούς των φύλων που η Φάουστο-Στέρλινγκ εισηγήθηκε το 1993 (σ. 11 της παρούσας έκδοσης) και ποιοία γνώρισε πολύ μεγάλη επιτυχία. Όπως επισημαίνει όμως ο Guillot (2008), η έννοια αυτή του συνεχούς δεν υπερβαίνει την αντίθεση ανάμεσα σε αρσενικό και θηλυκό που βρίσκονται αμφότερα στο έκαστο άκρο του συνεχούς: προτείνει λοιπόν ν' αντικατασταθεί με την έννοια «ίντερσεξ αρχιπέλαγος» ή «αρχιπέλαγα φύλου» που τοποθετείται πέρα από το δυισμό αρσενικό/θηλυκό και όχι σ' έναν γραμμικό άξονα ανάμεσα σε δύο πόλους (το αρσενικό και το θηλυκό).²

2. Παρότι η Φάουστο-Στέρλινγκ το 2000 ασκεί κριτική στην έννοια του συνεχούς (σ. 21 της παρούσας έκδοσης), συνεχίζει στην επόμενη σελίδα να τοποθετείται σε μία αντίθεση ανάμεσα σε αρσενικό και θηλυκό, κάτι που ο Γκιγιό ανατρέπει άρδην.

Αυτό που άμφισσητείται περισσότερο είναι όμως η ιδιοτελής χρήση του φαινομένου της μεσοφυλικότητας. Οι ίντερσεξ ακτιβιστ@ και ερευνητ@ αντιμάχονται όλοι και περισσότερο το ερευνητικό έργο που επιτελείται δίχως σεβασμό και ενδιαφέρον για τα ίδια τα ίντερσεξ άτομα. Κάτι που μπορούμε να ονομάσουμε «ίντερσεξ επιχείρημα», δηλαδή το να χρησιμοποιούμε την ύπαρξη των ίντερσεξ ατόμων για ακτιβιστικούς (για παράδειγμα φεμινιστικούς) ή ερευνητικούς σκοπούς χωρίς να λαμβάνουμε γενικά υπ' όψιν τις συνθήκες ζωής και τις διεκδικήσεις των ίντερσεξ ατόμων. Αυτό συμβαίνει για παράδειγμα όταν η μεσοφυλικότητα μας χρησιμεύει μόνο για να προβάλλουμε τον (κοινωνικά) κατασκευασμένο χαρακτήρα του φύλου.

Έχω την εντύπωση ότι αυτό ακριβώς προκύπτει από μία αναδρομική ανάγνωση των κειμένων της Φάουστο-Στέρλινγκ: τα δύο άρθρα πραγματεύονται αποκλειστικά και μόνο το φύλο των μεσοφυλικών καθώς και τη σεξουαλικότητά τους και τις ψυχοσεξουαλικές τους συμπεριφορές (με εξαίρεση τα αποσπάσματα που αφορούν τη Σέριλ Τσέι) η πιθανότητα εξέτασης των ταυτότητων και των βιωμάτων των μεσοφυλικών αρκείται σε μία απλή αναφορά στη σελίδα 22 της παρούσας έκδοσης. Είναι επίσης ενδιαφέρον το γεγονός ότι τα κείμενα της Φάουστο-Στέρλινγκ παρουσιάζουν τα ίντερσεξ άτομα μόνο υπό το βλέμμα της ιατρικής: τα ίδια τα άτομα ετερορροσδιορίζονται από μη ίντερσεξ άτομα και δεν εκφέρουν ποτέ λόγο. Τέτοιες ερευνητικές θέσεις μου φαίνεται πολύ δύσκολο να υιοθετηθούν σήμερα. Πράγματι, αυτό που οι ίντερσεξ ακτιβιστ@ και ερευνητ@ μας διδάσκουν εδώ και μερικά χρόνια είναι ακριβώς η σημασία του δικαιώματος αυτορροσδιορισμού και λόγου σε πρώτο πρόσωπο, ενός λόγου που ποτέ δεν έχει στην ουσία ακουστεί· πρόκειται για την αναγκαιότητα

μίας γενικής προσέγγισης της ζωής, της κουλτούρας και των διεκδικήσεων των ίντερσεξ ατόμων, αντί για μία προσέγγιση που επικεντρώνεται στα γεννητικά όργανα.

Όλα τα παραπάνω μας προτρέπουν ν' ακούμε τον λόγο των ίντερσεξ και να μην υποκύπτουμε στον εντυπωσιασμό που μπορεί να προκαλεί η «μεσοφυλικότητα». αντίθετα, οφείλουμε να λαμβάνουμε σοβαρά υπ' όψιν τα άτομα που βιώνουν αυτήν την κατάσταση και που αγωνίζονται για τα δικαιώματά τους και για πιο ανθρώπινες πρακτικές. Τα «Πέντε φύλα» μπορούν επομένως να διαβαστούν ως θεμελιώδες κείμενο για μία συγκεκριμένη ίντερσεξ ορατότητα· η ανάγνωση αυτή είναι όμως απαραίτητο στη συνέχεια να οδηγήσει σε μία προσπάθεια κατανόησης της μεσοφυλικότητας μέσα σε όλο το πλέγμα της κοινωνικής και πολιτικής πολυπλοκότητάς της.

Anne Fausto-Sterling

Τα πέντε φύλα

«Υπάρχουν και θα συνεχίσουν να υπάρχουν εξαιρετικά αρρενωποί άνθρωποι εκεί έξω· απλά συμβαίνει μερικοί από αυτούς να είναι γυναίκες. Εξάλλου, κάποια από τα πιο θηλυπρεπή άτομα που γνωρίζω, τυχαίνει να είναι άντρες.» «Γιατί το αρσενικό και το θηλυκό δεν επαρκούν»: αυτός είναι ο υπότιτλος των Πέντε φύλων, του διάσημου κειμένου της Αμερικανίδας βιολόγου Άνν Φάουστο-Στέρλινγκ. Ο υπότιτλος αυτός θα μπορούσε κάλλιστα να είναι «γιατί το αρσενικό και το θηλυκό βλάπτουν σοβαρά {την κοινωνία}», όπου «αρσενικό και θηλυκό» σημαίνει μία αυστηρά διπολική αντίληψη για το (βιολογικό και κοινωνικό) φύλο, η οποία, πάνω από είκοσι χρόνια μετά την πρωτότυπη έκδοση των Πέντε φύλων, καλά κρατεί. Με αφορμή το ζήτημα της μεσοφυλικότητας, η Φάουστο-Στέρλινγκ, χωρίς να καταφέρνει να την παραμερίσει πλήρως, καταδεικνύει σε ποιο βαθμό η συγκεκριμένη θεώρηση είναι υπεύθυνη από τη μία για την καταδυνάστευση ατόμων που ακόμη και σήμερα αποκαλούμε «ερμαφρόδιτα» (καθώς και άλλων «ευαίσθητων» κατηγοριών όπως τα διεμφυλικά άτομα) και από την άλλη για τη γενικότερη οριοθέτηση όλων μας, πάντα με γνώμονα το φύλο και τον σεξουαλικό προσανατολισμό.

- Μετάφραση: Γιάγκος Κολιοπάνος

ΤΟΠΟΒΟΡΟΣ

Το βιβλίο αυτό είναι προϊόν μιας αυστηρά τοπικής προσέγγισης στη διανομή γνώσης και ιδεών. Διατίθεται στην περιοχή των Εξαρχείων Αττικής.

5€

